De Molenvriend

nr. 109

Molenvrienden Land van Cuijk

VERENIGING MOLENVRIENDEN LAND VAN CUIJK

Molenvereniging in het Land van Cuijk en omstreken
www.molenvrienden.nl

BESTUUR

VOORZITTER	Harm van Es	Floralaan 50
	Tel. 0485-578613	5831 TA BOXMEER
SECRETARIS	Nico van den Broek	Cantheelen 125
	Tel. 06-13361153	5431 MA CUIJK
	E-mail: secretaris@molenvrienden.nl	
PENNINGMEESTER	Jan van Riet	Pelgang 1
	Tel. 0485-383551	5841 BJ OPLOO
BESTUURSLEDEN	Martijn van de Hulsbeek	Ham 4
	Tel. 06-41156032	5446 XP WANROIJ
	Aart Mul	De Jasmijn 4
	Tel. 0485-574793	5831 SL BOXMEER

IBAN: NL03RABO0168981858 *onder vermelding adres penningmeester*

MOLENARCHIEF LAND VAN CUIJK *Het regionale molenarchief is ondergebracht in molen "De Vooruitgang" te Oeffelt. Inlichtingen bij John Houben.*

Het werk van de vereniging Molenvrienden Land van Cuijk wordt mede mogelijk gemaakt door:

Beijk Molenbouw bv, Afferden (L)
drukkervanderegio.nl, Boxmeer
Van Haren Installaties bv, Cuijk
Forfarmers, Lochem
Elektro Technisch Buro Nabuurs bv, Boxmeer
Bol Adviseurs, Boxmeer
J. van Haren Diervoeders b.v. Gassel
Havens Diervoeders, Maashees
Molensteenmakerij Hans Titulaer, Plasmolen
Nabuurs Transport bv, Haps

Colofon

DE MOLENVRIEND 109, jaargang 36, nummer 4, oktober 2020
Lijfblad van de vereniging Molenvrienden Land van Cuijk, opgericht 18 januari 1985.
De Molenvriend wordt gratis toegezonden aan de leden van de vereniging. De contributie hiervoor is minimaal € 15,--. Aanmelden als lid kan bij de secretaris of via de website www.molenvrienden.nl. De Molenvriend is een advertentiemedium. Prijs losse nummers € 1,50.

ISSN 1384 8526

REDACTIE *Aart Mul* *Frans Rademakers*
Marko Sturm

REDACTIEADRES *De Jasmijn 4* *5831 SL BOXMEER*
e-mail: aart.mul@planet.nl
De Erica 2 *5831 RX BOXMEER*
e-mail: j.m.sturm@alumnus.utwente.nl

VERDER WERKTE(N) MEE *John Houben*

ILLUSTRATIES *Wilma van den Broek, John Houben, Aart Mul, Frans Rademakers, Stefan Willems*

VOORPAGINA *Registratiekaart van de Vooruitgang in Oeffelt, met fokwieken op het gevlucht (archief De Hollandsche Molen)*

In dit nummer

pagina 2	**Colofon**
pagina 3	**In dit nummer**
	Van de redactie
pagina 4	**Mededelingen van het bestuur**
pagina 5	**Eerste fokken op molen "de Vooruitgang"** door: John Houben
pagina 9	**Molenbiotopen Noord-Brabant** recent verschenen rapport over de windmolenbiotopen in Noord-Brabant door: Aart Mul
pagina 11	**Biotoopbeoordelingen vergeleken** vergelijking oude biotoopbeoordelingen uit de Molenvriend met systematische beoordelingen volgens de methode-Laméris door: Marko Sturm
pagina 13	**Molenbiotoop in Heijen, vergelijking 1970–2020** door: Frans Rademakers
pagina 14	**De molenbiotoop** vergelijking van oude en recente beoordeling van de Martinus te Beugen door: Marko Sturm
pagina 16	**Hoog bezoek aan molens van Rijkevoort en Oploo** verslag bezoek Nico Papineau Salm, voorzitter DHM door: Aart Mul
pagina 18	**Schorsmolens in Brabant** door: Aart Mul
pagina 20	**Eekmolen "Het Hert"** door: Aart Mul
pagina 24	**Molens in de regio**
pagina 30	**Molenbezoek in de regio**

Van de redactie

Op het eerste gezicht is de thematische relatie tussen voorkant en achterkant van dit nummer misschien niet helemaal duidelijk. Maar, het is wel een bewuste keuze van de redactie. Op het voorblad ziet u een registratiekaart uit het archief van de vereniging "De Hollandsche Molen" (DHM), waarop molen "De Vooruitgang" uit Oeffelt is afgebeeld met fokwieken. DHM speelde een belangrijke rol bij het stimuleren van het ontwikkelen en toepassen van wiekverbeteringen, om zo het traditionele molenaarsbedrijf rendabel te kunnen houden. Molen "De Vooruitgang" was ooit de eerste molen met fokwieken. John Houben heeft op basis van oude correspondentie van uitvinder Fauel en molenaar Manders een artikel gemaakt over de toepassing van deze fokwieken in Oeffelt.

Ook nu molens bijna nog uitsluitend een monumentale functie hebben, spant DHM zich nog altijd in voor molenbehoud in Nederland. In aanloop naar het 100-jarig bestaan van vereniging DHM bezocht voorzitter Nico Papineau Salm de molens in Rijkevoort en Oploo. De foto's op de achterzijde horen bij het verslag verderop in dit blad.

Voor vele molens en molenaars zal het vanwege de coronamaatregelen nog altijd een slappe tijd zijn. Toch inspiratie voor een bijdrage aan de Molenvriend? De redactie staat open voor ideeën!

de redactie

Mededelingen van het bestuur

Rabo ClubSupport oktober 2020
De vereniging Molenvrienden Land van Cuijk e.o. is weer geaccepteerd als deelnemer aan de Rabo ClubSupport actie van 2020. Wij doen weer mee via de Rabobank Land van Cuijk & Maasduinen.
In 2019 haalde we hiermee € 353,80 binnen, op basis van 61 geldige stemmen.

Over Molenvrienden Land van Cuijk
Sinds de molens niet meer commercieel gebruikt worden, liep het aantal molenaars snel terug. Er ontstond begin jaren ’70 een kleine club van vrijwilligers-in-opleiding. Het was deze club vrijwilligers die het idee kreeg om een vereniging te vormen die als doel het behoud van de molens in het Land van Cuijk zou hebben, via samenwerking met moleneigenaren en andere belanghebbende instanties. Later is het werkgebied uitgebreid met een deel van de kop van Noord Limburg en het uiterste puntje van Gelderland. Er zijn nu 22 werkende wind- en watermolens in deze regio aangesloten bij onze vereniging.

Ons doel
Ieder jaar, Tweede Paasdag, organiseert de vereniging Molenvrienden een regionale molendag. Een geografische selectie uit het werkgebied is dan te bezoeken, vaak in combinatie met andere activiteiten. Laten we hopen dat corona geen roet in het eten gooit, maar op 5 april 2021 is het zuidwestelijk deel van Land van Cuijk aan de beurt. De vereniging grijpt deze dag tevens aan voor ledenwerving en het interesseren van bezoekers voor de opleiding vrijwillig molenaar, een uitdagende hobby voor iedereen.

Voorwaarden om te mogen stemmen
- Alleen leden van de Rabobank mogen stemmen.
- Leden vanaf 12 jaar mogen stemmen.
- Elk lid mag 5 stemmen uitbrengen op de verenigingen en stichtingen, waarvan er maximaal 2 op dezelfde vereniging/stichting mogen worden uitgebracht.
- Door het uitbrengen van een stem door een lid accepteert het betreffende lid dat persoonlijke gegevens worden geregistreerd en in het kader van Rabo ClubSupport worden gebruikt door Rabo ClubSupport. Rabo ClubSupport behandelt de gegevens vertrouwelijk en stelt deze niet beschikbaar aan derden, anders dan noodzakelijk voor het uitvoeren van Rabo ClubSupport.
- Start stemperiode: 5 oktober
  Vanaf nu kun jij als lid van de Rabobank jouw stem uitbrengen op clubs en verenigingen uit jouw buurt.
- Einde stemperiode: 25 oktober
  De stemperiode voor leden is gesloten. Stemmen is niet meer mogelijk.
- November: finale en uitreikingen Rabo ClubSupport.

Hoe op ons stemmen:
Ga naar de website: https://www.rabobank.nl/particulieren/leden/clubsupport/
Om te kunnen stemmen moet je een RABO betaalrekening hebben en lid zijn van de Rabobank. Dit jaar is het mogelijk om te stemmen via de app of als je ingelogd bent op de website van Rabobank. Hiervoor is geen stemcode nodig. Door in te loggen in de app of op onze website en via ‘Zelf regelen’ en vervolgens ‘Mijn Lidmaatschap’ kan je klikken op Rabo ClubSupport. Volg de instructies nauwgezet op! We rekenen op uw stem !

Molenvrienden Land van Cuijk e.o.
Jan van Riet, penningmeester

Bij overname van artikelen en/of foto’s, auteur en eventuele bron(nen) vermelden. Tevens hiervan melding maken bij de uitgeefster of redactie van dit blad.

De redactie behoudt zich het recht voor ingezonden artikelen niet, danwel ingekort te plaatsen en stelt zich niet aansprakelijk voor eventueel gemaakte fouten of anderszins ontstane ongemakken.

Eerste fokken op molen “de Vooruitgang”

Bij de stichting molendocumentatie van “de Hollandsche Molen” in Amsterdam heb ik gezocht naar historische gegevens van onze molen. Zij hebben het archief van ir. Fauel in beheer. In dit archief bleek een complete briefwisseling te zitten tussen Fauel en gebr. Manders over de plaatsing van fokwieken in Oeffelt.

Tijdlijn
In januari 1946 is door Manders opdracht gegeven voor de fokwieken. In juli 1946 had men het materiaal grotendeels bij elkaar. In september 1946 is met een roede met fok proefgedraaid. Daarna is de tweede roede voorzien van fokwieken, die er in 1948 opzaten. Duidelijk is dat er na de oorlog weinig materiaal beschikbaar was. Alles moest met bonnen en vergunningen verkregen worden, hetgeen veel oponthoud gaf.

De fokwieken zijn, naar tekeningen en adviezen van ir. Fauel, gemaakt door de gebroeders Haerkens in Oeffelt, die al vaker werk hadden gedaan voor de molens in Oeffelt. Plaatselijk zijn ze bekend als Tien Haerkens, de timmerman, en Bertus Haerkens, de kouwe smid.
Fauel heeft alles vastgelegd op tekening en deze naar Oeffelt gestuurd. Hij is zelf verschillende malen naar Oeffelt gekomen om de stand van zaken op te nemen. Er is bijna wekelijks per brief overlegd over het gebeuren.

Hoe ging het?
Begin januari 1946 vraagt Manders in een brief aan redactie van vakblad “de Molenaar” contact met de inzender van het artikel over de fokwiek. Hij geeft als toelichting: “we hebben ’n molen met ongestroomlijnde wieken met zeilen, die toch zo goed als versleten zijn door de hoogen ouderdom van het houtwerk. Eventueel is de molen ook geschikt voor het nemen van proeven.”

Fauel geeft direct antwoord per brief op 21 jan. 1946. Hij informeert of de roeden van hout zijn. Dan kan hij er niet aan gaan beginnen.
Hij stuurt een foto van een molen in Delft met fokwieken met regelborden aan de buitenroede. De fok is een holle plaat en bovendien scheluw. Er is over de volle lengte van de fok een spleet tussen fok en roede. De fok wordt van houten geploegde delen, ongeveer 2 cm dik gemaakt en op de houten klampen van de fokstoelen met houtschroeven bevestigd. De fokstoelen worden aan de roeden vastgemaakt om de 4 à 5 hekstokken.
“Alle kosten die het monteren van de fokken enz. zouden meebrengen komen voor uw rekening. Het werk

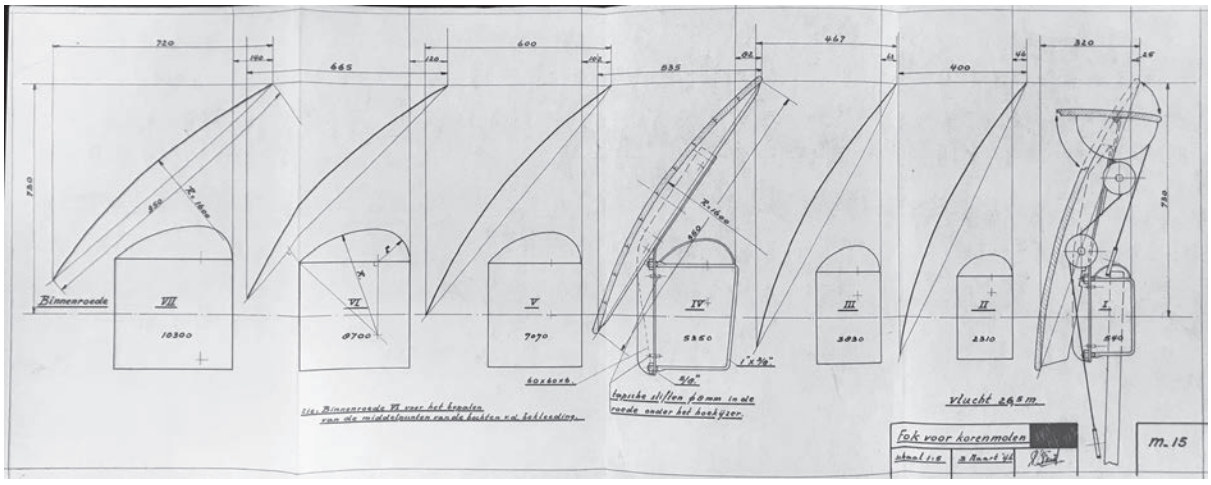

Blauwdruk (geïnverteerd contrast) van het ontwerp van de fokken

Smid Haerkens

kan door uw eigen molenmaker worden uitgevoerd. Bij de eerste molens, die fokwieken gaan toepassen, vraag ik voor het recht van toepassing, adviezen en teekeningen 10 gulden."

Manders geeft op 25 jan 1946 direct opdracht om te beginnen en de tekening op te sturen. Vraagt om het gironummer om f 10,- over te maken.

Beschrijving molen in 1946
Hij beschrijft de molen als een bergmolen met een gevlucht van p.m. 26,5 meter. Stalen roeden van de gebr. Pot. De winding is groot dus hij heeft veel last van zeilslag. Als dit euvel verholpen wordt is het ook al veel waard. Bij het systeem-Van Bussel slaan de zeilen nog erger dan bij ons.
Manders doet het hoofdzakelijk om meer maaluren te kunnen draaien. Als het kan elke dag te draaien. Vandaag 25 jan. 1946 hebben we 6 zakken gemalen met horten en stoten. Als we dit tot 12 zakken kunnen brengen met fokwieken is het resultaat al heel prachtig.

Om de afmetingen van de roeden te laten vastleggen stuurt Fauel vragenlijsten. Hieruit blijkt dat de molen voorzien is van roeden van de gebr. Pot. De afstand tussen roede en binnenkant achterste hekzoomlat is 1,70 m.

Manders bevestigt dat alle hekstokken vernieuwd moeten worden. Het is niet nodig 2 tekeningen te maken omdat er niet veel verschil is tussen de 2 roeden. De vlucht van 26,5 meter is heel gewoon in deze streek. Dit varieert van 24 tot 28 meter.
Manders schrijft dat hij in de omgeving 7 molens in bedrijf kan zien, waarvan 2 nog oud model wieken hebben en de rest allemaal systeem-Van Bussel. Het slaan van de zeilen komt omdat de wieken te dicht langs de romp gaan. De overbrenging is 1 op 6 en we hebben een koppel 17'er en een koppel 16'er resp. 1.60 en 1.50 m doorsnede en kunnen ze beide tegelijk gebruiken. Onze molen liep vroeger het lichtste op één na. Nu anderen stroomlijn hebben en de onze draait, kunnen die niet rond, doch is het malen bij ons ook niets. Doch wanneer wij bijv. 100 kg rogge per uur malen wat weinig is malen die anderen met stroomlijn altijd de helft meer. Doch zoals u schrijft en 't maken wilt, sterk maar niet veel sneller, want snelheid kost ook kracht. Gelieve 'n teekening te maken met regulateur en regelborden.
Degene die het werk uitvoert hebben we al twaalf jaar als molenmaker, is niet bang en is eigenlijk timmerman-meubelmaker.

Enkele citaten
Antwoord Fauel: "Wanneer u zonder bezwaar met twee stenen gelijk kunt malen, dan geloof ik dat U (als U zoveel werk hebt) van fokwieken veel genoegen zult beleven. Ik heb geen ervaring maar ik voel het zo. Daar uw molen een van de weinigen uit uw omgeving is die niet gestroomlijnd is, wordt het toepassen van fokwieken nog belangrijker."

"U schrijft dat uw timmerman niet "bang" is. Voor het timmerwerk is geen moed nodig. Ik vind het eerder moedig van U om deze wieken te kiezen. Op mijn hulp kunt U rekenen. Het is jammer dat we een en ander niet eens kunnen bepraten. De reis van hier naar Oeffelt zal wel veel tijd kosten. Voorlopig zullen we de zaken per brief behandelen. Wanneer nu zich iets voordoet dat U niet duidelijk is zult u er dan vooral over schrijven."

"Stelt voor om te beginnen met één roede te wijzigen. Als die dan klaar is dan daar eens mee te draaien, voordat aan de andere begonnen wordt. Bij het maken van no 1 doen U en uw timmerman een zekere ervaring op en daar kunt U dan bij het klaar maken van No 2 van profiteren."

"Een volgend punt is het regelbord. Dat komt geheel op het eind voor in de fok en niet in het midden, zooals

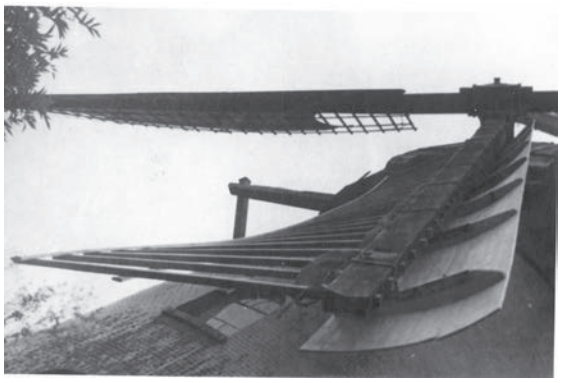

Foto uit 1947 van de eerste fokwiek

Zicht op het enkelstraals profiel vanuit de kap

bij de proefmolen het geval was. Dat bord wordt 2,3 m lang en ongeveer 30 cm breed. Het is hol en scheluw. Het krijgt twee draaipunten: een in stoel I en een in stoel II. Het zou van grenen gemaakt moeten worden. Voor de sterkte behoeft het niet dikker dan 20 mm te zijn. Maar misschien is er een praktisch bezwaar om het zoo dun te maken. Zoudt U dit eens met den Heer Haerkens willen bespreken en laat U mij dan weten wat Uw meening hierover is."

"Voor de regelinrichting komt er in elk end een gewicht. De gewichten en de borden van twee overstaande enden worden aan elkaar gekoppeld. De gewichten zijn daarvoor uitgebalanceerd en de borden draaien gelijk op. Zooals het behoort. De koppeling, tevens de aandrijving van de borden, geschiedt door stalen kabel van 3 mm dikte. Voor de rechte einden kan men gegalvaniseerde draad nemen. Langs de askop lopen twee draden, d.w.z. een draad langs elke kant van de askop.
Voor die draden zou men die soepele kabel kunnen gebruiken welke in vliegtuigen wordt toegepast voor het stellen van vleugelkleppen en roeren."

Oorlogsschade
Manders vertelt over oorlogsschade in de kap: "Na inspectie mankeert er meer dan we wisten. Na schoonmaken bleek dat de voeghouten ontzet zijn. Toen we na de evacuatie thuisgekomen waren zaten er in de molenkap plm. 200 zandzakken en alle spieën tussen de voeghouten waren eruit gevallen (in de gehele molen) door het gedreun van de kanonnen. En omdat de voeghouten in de kap ontzet zijn kruit hij zo zwaar. Vroeger ging dat tamelijk licht en werd er nooit gesmeerd want als het dan hard waaide ging hij vanzelf om. De lange spruit zit ook niet meer op zijn plaats, ook ontzet."

Vita molenaar
Ook doet Manders een beroep op Fauel en "De Hollandsche Molen" om bemiddeling bij zijn aanvraag om Vita molenaar te mogen worden. Hij wil voldoende werk voor de windmolen behouden. Vita molenaars zijn molenaars die tarwe mogen malen voor de bakkerij. Een aanvraag wordt ingediend bij het bedrijfschap voor granen, zaden en peulvruchten in 's-Gravenhage. Men is in bespreking en zal nader berichten. Fauel informeert en geeft advies om verdere netwerken aan te spreken.

Kleur fokken
Met het oog op de vergunning stelt Fauel de volgende kleuren voor:
Roede zwart in de koolteer, maar in het kruis wit verven.
Fokstoelen wit
Fok aan de binnenzijde (loefzijde) wit (dat is aan de holle kant)
Fok aan de buitenkant (lijzijde) olijfgroen (de bolle kant)
De ijzeren banden die later nog aan de fok aan de lijzijde ter hoogte van de stoelen moeten worden aangebracht zwart.
Fauel heeft verzoek om op de achterkant van de fok ter hoogte van 1,60 m van de grond, dus gezichtshoogte, te laten schilderen:
Ned. Octrooi
Nr. 56997
Dit kan met gewone schablone blikjes geschieden.

Karakteristiek van de fokken
"Volgens ervaringen deze week opgedaan," aldus Manders, "zal zoo'n regulateur onmisbaar zijn, niet alleen om de veiligheid, want er tussenuit gaan doet hij niet, doch om zoveel mogelijk te kunnen malen. We hebben al ondervonden als er meer wind komt dat hij langzamer sneller gaat lopen tot je het werk binnen niet meer bij kunt houden en als je er dan zeil kort gaat 't te langzaam. Daarom op 'n drukke molen is 'n regulateur onmisbaar. Hoe 't nu met vier fokwieken

De molen met vier fokwieken

is weet ik niet maar ik verwacht hetzelfde."

Als tussenstand geeft Manders in november 1946 op: "We hebben nu op één roede fokwieken gemaakt. Breed 95 cm. Lang 10,40 m, dik plm. 2 cm. 7 klampen lang 95 cm
De klampen zijn gemaakt van hoekijzers, die weer vastzitten aan beugels om de roeden heen."

Manders is zeer tevreden. De gang van de molen is regelmatig buitengewoon krachtig. We kunnen draaien bij het geringste windje. Bij de hardste wind, die wij gehad hebben heeft de molen nog in de wind gestaan. "Vergelijkend met de molens in de omgeving kan ik U mededelen dat onze molen, bij zeer weinig wind, even snel, zo niet sneller is dan andere molens (alleen stroomlijn systeem op 2 roeden). Bij meer wind kan de onze niet mee. Wanneer de anderen geen zeil meer voeren, dan moeten wij draaien met vier in de top, al gaat dat wel wat hard. Dat de molen zich zo gedraagt, komt omdat het geen stroomlijn is. De roeden zijn niet afgerond, zij zijn gewoon vierkant.
Bij storm waren wij aanvankelijk bang, dat het niet sterk genoeg was en er misschien af zouden waaien, doch het is gebleken dat het sterk genoeg was."

"Ondanks dat de fok 95 cm breed is, is de voorzoom niet breder dan vroeger, ongeveer 70 cm. Het enige is, de vang moet goed zijn, daar de molen nu zeer sterk is en veel trekkracht heeft, wat wij al vaak geconstateerd hebben."

"Veronderstel dat de molen met uitgelichte stenen 70 einden draait dan loopt hij nog altijd 65 als hij maalt en nog 60 met 2 koppel stenen. Ook loopt de molen aan bij bijgehouden steen, zoals men er mede gemalen heeft. Dit wat betreft de eigenschappen van de fokwieken. Wij hebben geen ander hout kunnen kopen dan vurenhout. Amerikaans grenenhout is veel beter. We krijgen nog een automatisch regelbord erbij."

Proeven met hekwerk
Tijdens de correspondentie doet Fauel voorstellen voor proeven met de hoek van de heklatten en zo de zeeg minder diep te maken. Doel is het lichten van het zeil te voorkomen.
Een detail dat ons niet bekend was bleek uit de foto. De molen was in die tijd voorzien van schuifrail op de roeden.

In 1952 schrijft Fauel een brief naar "de Hollandsche Molen" waarin hij attendeert op de molen van Manders in Oeffelt.
"Dit was de eerste molen die fokwieken kreeg en zover ik weet heeft hij nooit financiële hulp gehad. In de molen is thans wel een maalderij, die in bedrijf is, want men heeft een Thomassen-motor opgesteld voor aandrijving van een en ander. De windmolen kan niet malen, omdat de as is verzakt en de roede steekt op het ogenblik in de grond van de berg. Daar staat de molen en Manders heeft geen geld om de molen, die overigens naar zijn mening nog in goede staat is, te repareren."

John Houben

Alle foto's zijn afkomstig uit de collectie van "De Hollandsche Molen" Stichting Molendocumentatie te Amsterdam.

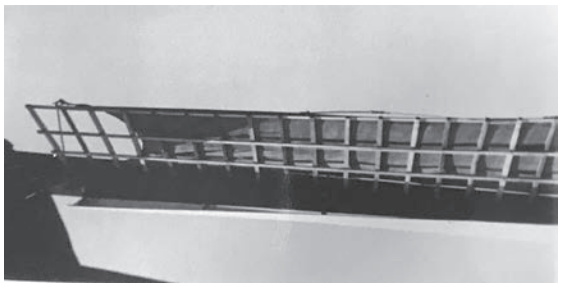

Op de foto is te zien dat de molen vroeger een schuifarm voor het zeil had.

Molenbiotopen Noord-Brabant

Op 26 juli jl. hebben de besturen van de Vereniging ‘De Hollandsche Molen’ en van de ‘Molenstichting Noord-Brabant’ het eindrapport van de ‘Molenbiotoopinventarisatie Noord Brabant 2020’ vastgesteld en vrijgegeven voor publicatie.

Het rapport met de resultaten van het onderzoek is via de link www.molenbiotoop.nl/noord-brabant op internet te downloaden. Met deze link kan iedereen ook de specifieke analyse van iedere molen downloaden en ook de molenbiotoopadviezen aan de gemeenten voor de molen(s) in iedere gemeente. Het algemene rapport is een Pdf-file van 2,8 MB. Daarin is o.a. een overzichtslijst opgenomen (pag. 21 – 24) van alle beschreven molens, op nummer, met naam, met beoordeling in score en eindcijfer. De file met de biotooprapporten van alle molens is 64 MB groot. Individuele biotooprapporten per molen kunnen worden opgevraagd op nummer en op naam met plaatsnaam, 1-5 MB ieder. Ook zijn 4 kaartjes afgebeeld, waarin de locatie van de molens, met het nummer in dit rapport is aangegeven. Met een kleur-indicatie voor de beoordeling. Van ‘zeer goed’ tot ‘zeer slecht’.

Deze uitgebreide inventarisatie is uitgevoerd door Molenstichting Noord-Brabant in samenwerking met De Hollandsche Molen en Ir. Evert-Jan Laméris (Laméris-Huis Adviseurs). Met steun van onder meer de provincie Noord-Brabant is volgens een strakke systematiek van observaties vanuit de lucht en vanaf de molenlocaties zelf, een gedetailleerde rapportage opgesteld met betrekking tot de biotopen van alle 121 windmolens in Noord-Brabant. Na Noord- en Zuid-Holland, Limburg en Gelderland is Noord-Brabant de vijfde provincie met een onderzoek volgens de “Laméris-methode”. Deze omvangrijke inventarisatie is tot stand gekomen door ruim 3 jaar gezamenlijke inspanning van een team van medewerkers van De Hollandsche molen, de Molenstichting Noord-Brabant en Ir. Evert-Jan Laméris.

In De Molenvriend Nr. 104 van april 2019 hebben wij al bericht over de methodiek die bij deze inventarisaties is toegepast en over de uitvoering daarvan. Evert-Jan Laméris en Gerard Sturkenboom hebben tijdens een lezingenavond Molenvrienden Land van

Cuijk e.o. (Beugen, 30-11 2019) hierover ieder een presentatie gegeven. De basis voor de inventarisatie is de “methode-Laméris”, door hem ontwikkeld in 2004. Daarna telkens verbeterd bij de toepassingen ervan sinds 2006. Een belangrijke uitbreiding in de inventarisatie Noord-Brabant is dat nu ook de lokale bestemmingsplannen die voor iedere molen van toepassing zijn, zijn onderzocht. Heel veel extra puzzelwerk, maar met hoogst interessante, vaak verrassende resultaten. De resultaten en conclusies daarvan zijn nu ook vermeld bij iedere beoordeling van de biotoop, per molen. Het bleek dat de methodiek die gemeenten daarbij hanteren, en ook de mate van bescherming van de biotoop, daardoor erg sterk verschillen. Een punt van aandacht was ook de praktische handhaving van de gestelde normen.

Op 30 juli heeft de Molenstichting Noord-Brabant middels een aanbiedingsbrief het rapport aangeboden aan het College van Gedeputeerde Staten van

Noord-Brabant, de Colleges van Burgemeesters en Wethouders. Ook de moleneigenaren en de molenaars in Noord-Brabant zijn middels een aanbiedingsbrief geïnformeerd over het verschijnen van dit rapport. Velen zullen zich nog herinneren dat Gerard Sturkenboom al in 2017-2018 foto's heeft gemaakt van de omgeving van hun molens. Die foto's, in 8 windrichtingen zijn nu te vinden in de inventarisatie van iedere molen.

Op 24 september zal tijdens de Molenontmoetingsdag in Vinkel worden toegelicht hoe de besturen van molenorganisaties in de komende maanden het rapport (zo mogelijk) persoonlijk willen gaan toelichten bij de colleges van de gemeenten. De gemeenten zullen een belangrijke taak krijgen om bij het opstellen van hun visies en omgevingsplannen voor de Omgevingswet 2022 (aandeslagmetdeomgevingswet.nl) waarborgen in te bouwen voor de bescherming van de molenbiotopen (wind- en water) in hun gemeente.

De biotopen van de windmolens in Gelderland (Heumen, Overasselt, Nederasselt) en in Noord-Limburg (Gennep, Ven-Zelderheide, Heijen, Afferden) zijn al onderzocht en beschreven in de inventarisaties voor die provincies in 2009, 2010 en 2015. De resultaten daarvan zijn nog steeds te raadplegen via:

www.molenbiotoop.nl/gelderland en
www.molenbiotoop.nl/limburg

Marko Sturm, molenaar en lid van onze redactie, geeft in het artikel hierna een overzicht van de resultaten voor het Land van Cuijk e.o. en heeft ook vergelijking gemaakt met een eigen inventarisatie die in 2006 is uitgevoerd.

Aart Mul

molenstichting
Noord-Brabant

De Hollandsche Molen

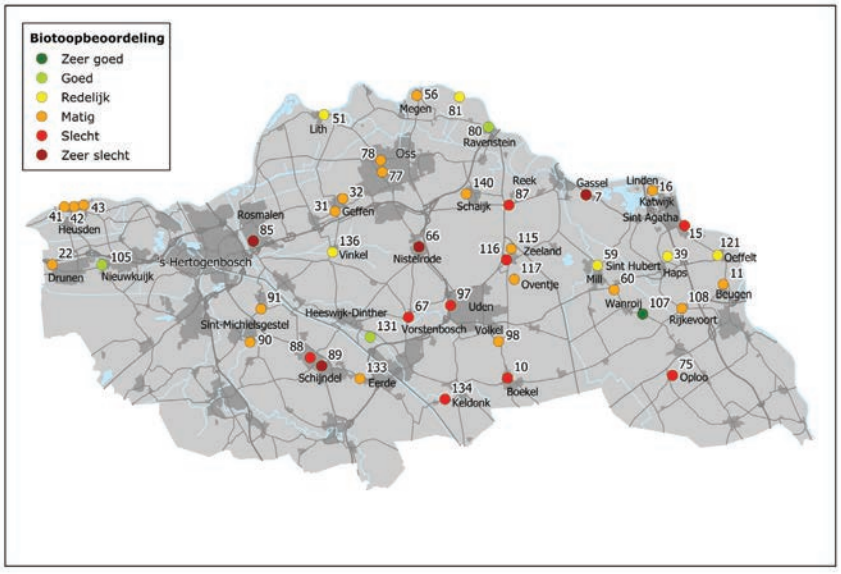

Biotoopbeoordelingen vergeleken

Beoordelingen Molenvriend versus methode-Laméris

Zoals in het vorige artikel beschreven, heeft de Molenstichting Noord-Brabant recent een rapport uitgebracht met beoordelingen van de molenbiotopen van alle windmolens in deze provincie. Soortgelijke rapporten, gemaakt door adviesbureau Laméris-Huis, zijn eerder al verschenen voor o.a. de provincies Gelderland en Limburg. Nog eerder, in de periode van ruwweg 2005 tot 2010, heeft de redactie van de Molenvriend al eens een inventarisatie gemaakt van de molenbiotopen in regio. Daarbij is met de formule van De Hollandsche Molen (DHM) de maximale objecthoogte berekend. Aan de hand van schattingen van de hoogte van objecten en satellietfoto's zoals die bijv. op Google Maps te zien zijn, is de hoogte en afstand vastgelegd van de belangrijkste objecten die windbelemmering veroorzaken. Tevens zijn er foto's gemaakt in verschillende hoofdwindrichtingen, waarbij telkens een selectie van deze foto's in de Molenvriend is gepubliceerd. Aan de hand van de ervaren windhinder is voor iedere hoofdwindrichting de biotoop beoordeeld volgens de schaal van DHM die loopt van 1 (slecht), 2 (bedenkelijk), 3 (matig), 4 (aanvaardbaar) tot 5 (goed). Door een gewogen gemiddelde te nemen van deze beoordelingen (waarbij de hoofdwindrichtingen ZW en W zwaarder wegen) is een eindbeoordeling vastgesteld.
Bij de methode-Laméris in het nieuwe biotooprapport van de Molenstichting Noord-Brabant zijn de hoogte en afstand van alle objecten rond een molen exact gemeten, zodat een objectieve beoordeling van de biotoop mogelijk is. In deze en komende Molenvrienden wil de redactie steeds een oude beoordeling uit de Molenvriend vergelijken met een nieuwe beoordeling uit voorgenoemde biotooprapporten. Op deze manier kunnen we verschillen door verschil in beoordeling en door mogelijke verbeteringen of verslechteringen van de biotoop in kaart brengen.

Om meer in het algemeen de oude beoordelingen uit de Molenvriend te vergelijken met de beoordelingen volgens de methode-Laméris, is in de figuur een grafiek afgedrukt waarmee de beoordelingen van alle molens in de regio volgens onze eigen schatting en de nieuwe methode vergeleken worden. In het rapport

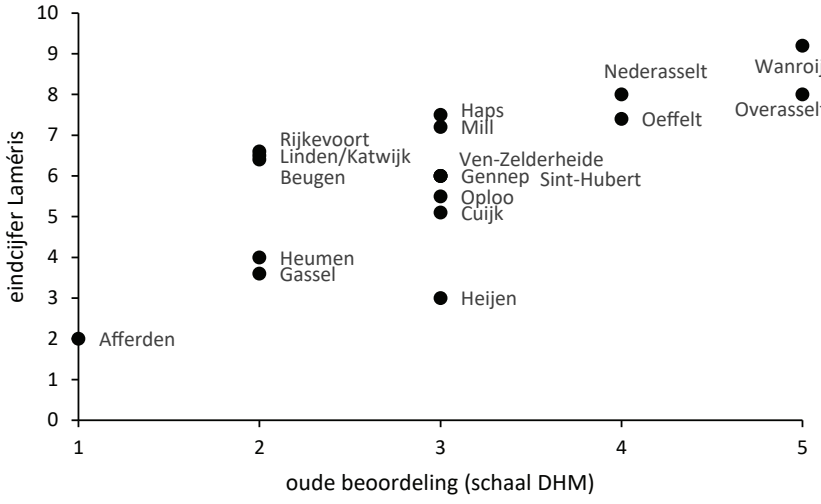

Vergelijking van oude biotoopbeoordelingen uit de Molenvriend (horizontale as) met de eindcijfers uit de rapporten volgens de methode-Laméris (verticale as)

over de molenbiotopen in Noord-Brabant wordt de eindbeoordeling uitgedrukt als een rapportcijfer op een schaal van 1-10. In de oudere rapporten over Limburg en Gelderland is de eindscore nog niet uitgedrukt als rapportcijfer, maar gegeven in een schaal die loopt van zeer slecht tot zeer goed. Om de resultaten van de methode-Laméris uit deze provincies op dezelfde schaal weer te geven als de beoordeling van Noord-Brabant, heb ik deze beoordeling omgerekend naar de volgende rapportcijfers: zeer slecht: 2-3, bedenkelijk: 4, matig: 6, aanvaardbaar: 8. De grafiek laat de beoordelingen volgens Laméris op de verticale as zien en de oude beoordelingen uit de Molenvriend volgens de schaal van DHM op de horizontale as. Een aantal zaken vallen daarbij op: als een molen een ruim voldoende tot goede eindbeoordeling heeft volgens de methode-Laméris, zoals bij Oeffelt, Wanroij, Overasselt en Nederasselt is de meer subjectieve beoordeling uit de Molenvriend ook goed. Een ronduit slechte beoordeling in de nieuwe biotooprapporten, zoals in Gassel en Afferden, klopt ook met een slechte tot bedenkelijke beoordeling volgens de Molenvriend. Echter, bij molens met een bedenkelijke tot matige biotoop volgens de oude beoordeling uit de Molenvriend, zijn er soms opvallende verschillende met de nieuwe beoordelingen uit de biotooprapporten. Zo werden de biotopen in Beugen, Linden en Rijkevoort destijds beoordeeld als bedenkelijk, terwijl deze nu een rapportcijfer rond de 6,5 scoren. Maar aan de andere kant krijgen de biotopen in Cuijk, Oploo en Sint-Hubert een lager rapportcijfer tussen de 5 en de 6 in het nieuwe rapport, terwijl deze juist een hogere beoordeling (matig) kregen in de Molenvriend.

Voor een deel zijn deze verschillen te verklaren door verbeteringen van de biotoop. In Beugen zijn bijvoorbeeld de hoge dennen in het noordoosten gekapt en bij de Lindense molen is de beukenboom die grote windhinder veroorzaakte bezweken. Hiermee zou de beoordeling volgens de oude methode voor deze molens waarschijnlijk eerder op matig (DHM cijfer 3) uitkomen, wat meer in lijn is met de methode-Laméris.
Maar het lijkt er ook op dat de windhinder zoals die door een molenaar subjectief wordt ervaren, niet altijd als zodanig wordt gewogen in de berekeningen met de methode-Laméris. Veel molenaars zullen er bijvoorbeeld mee instemmen dat de biotoop in Rijkevoort bedenkelijk is vanwege de hoge bomen tussen Z en ZW. Maar omdat, mede vanwege de hoge stelling, er verder relatief weinig objecten zijn die biotoopnorm ver overschrijden, krijgt deze molen volgens de methode-Laméris toch een beoordeling die iets boven het gemiddelde van alle molens in het Land van Cuijk en omstreken ligt. Dit verschil in door de molenaar ervaren windhinder en objectieve hoogtemetingen speelt misschien bij meer molens. De oude beoordelingen worden met name gedaan aan de hand van het uitzicht vanuit de molen, daarbij wegen dus vooral bomen en huizen dicht bij de molen mee, en niet zozeer de verder omgeving tot 400 meter. Dit kan bijvoorbeeld een rol spelen bij de beoordeling van Beugen, waar tussen ZW en W bomen op zo'n 50 meter van de molen staan, terwijl daarachter open veld is. Het aantal molens in het Land van Cuijk is echter te klein om op basis daarvan goede uitspraken te doen. Een uitschieter in de andere richting is er ook: de redactie van de Molenvriend beoordeelde (in samenspraak met de molenaars) de biotoop van de molen in Heijen destijds als matig, terwijl deze volgens de methode-Laméris de kwalificatie "zeer slecht" krijgt. Misschien is de ervaring bij deze molen minder negatief omdat hier ZW-W juist de beste windrichtingen zijn.

Kleine afwijkingen in de beoordelingen kunnen ook nog ontstaan door afronding. De beoordelingen volgens de schaal van DHM zijn altijd afgerond op een geheel getal. Het nieuwste biotooprapport van Noord-Brabant gebruikt een rapportcijfer met 1 cijfer achter de komma. Omdat ieder object met windhinder telt, zal bijna geen enkele molenbiotoop rapportcijfer 10 krijgen.

Bij het maken van dit overzicht kwam bij mij nog de volgende vraag op: is er een verband tussen het biotoopcijfer en de maximale objecthoogte die toegestaan is volgende biotoopformule? Men zou kunnen veronderstellen dat een molen met een hoge askophoogte statistisch gezien een grotere kans heeft om een goede biotoop te hebben, omdat de molen dan hoger is t.o.v. "gemiddelde" bebouwing en begroeiing. Voor de molens binnen het Land van Cuijk en omstreken heb ik zo'n verband niet kunnen ontdekken, het zou interessant zijn om te kijken of dit wel het geval is bij analyse van een grotere hoeveelheid molenbiotopen. Wellicht speelt hier een rol dat in veel gevallen bomen de belangrijkste objecten van windhinder zijn [zie overzicht in Molenvriend nr. 73]. Omdat bomen vaak ver boven de biotoopnorm uitkomen, biedt een hoge askophoogte weinig voordeel om toch nog voldoende windvang te garanderen.

Marko Sturm

Molenbiotoop in Heijen, vergelijking 1970–2020

Zoals we allemaal weten is de biotoop rond de Gerarda-molen in Heijen hopeloos. Aan alle kanten bomen, en hoge ook, zelfs vlakbij de molen. Enkele jaren geleden is het fietspad langs de rijksweg heringericht. Daarbij waren ook nog een aantal nieuw te planten bomen op het enige vrije stuk op het westen, richting de Maas, gepland. Met een bliksemactie hebben we dat toen op het nippertje kunnen voorkomen. Een paar maanden geleden kwam er een stelletje op de molen dat kwam informeren of we er bezwaar tegen hadden dat ze een klein stukje op hun woning zetten. Het ging over anderhalve meter op een woning van 3 meter hoog. Een voormalig vakantiehuis op geruime afstand van de molen.
Een paar weken geleden waren ze weer op de molen, voor onze handtekeningen. Omdat een gedeelte van hun perceel op minder dan 400 meter van de molen lag, moesten ze van de gemeente Gennep onze toestemming hebben. Die hebben we uiteraard graag gegeven, omdat we door de alomtegenwoordige bomen hun huis niet eens kunnen zien!

Hoezeer we het ook waarderen dat de gemeente rekening houdt met de molenbiotoop, deze actie is typisch een gevalletje van mosterd na de maaltijd!
Bijgaand foto's van de biotoop 50 jaar geleden en nu.

Frans Rademakers
Molenaar Gerarda molen Heijen

Situatie 1970

Aanzicht vanaf de rijksweg Nijmegen-Venlo in NO-richting

Ons uitzicht vanaf de molenbelt in oostelijke richting

De molenbiotoop

De Martinus te Beugen

Biotoopbeoordeling najaar 2006

Actuele situatie per windrichting

N-NNO: huis op ca. 25 m afstand
NO: hoge dennen (ca. 18 m) op 50-60 m afstand

W: Deze bomen zijn de afgelopen jaren behoorlijk doorgeschoten en geven nu veel windbelemmering.

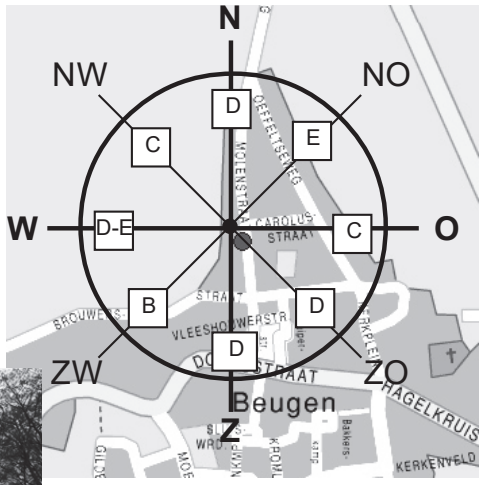

O: vrij zicht naar de straat

Z: houtwal wordt door molenaars zelf kortgehouden
ZW: tussen de populieren op ZZW en de bomen op W is gelukkig een “gat” voor de windvang

Beoordeling biotoop:

A	goed
B	aanvaardbaar
C	matig
D	bedenkelijk
E	slecht

In deze serie artikelen vergelijkt de redactie een oude biotoopbeoordeling uit de Molenvriend (deze pagina) met een recentere beoordeling uit de biotooprapporten volgens de methode-Laméris (rechter pagina). Bij de methode-Laméris wordt de windhinder uitgedrukt in een sectorscore van 1-5, waarbij een hoger getal meer windhinder aangeeft. Dit is precies andersom als de beoordeling volgens De Hollandsche Molen. Om de resultaten te vergelijken, is de oude beoordeling uit de Molenvriend omgeschreven naar letter A-E (van goed tot slecht), zoals in de legenda geschreven. Omdat de kleurschaal op de rechterpagina in grijstinten misschien slecht leesbaar is, geven de getallen de score van de binnenste ring stippen aan.

De grootste verbetering van de biotoop is de kap van een rij dennen op NO. De beoordeling is daar van slecht naar matig gegaan. Aan de westkant is weliswaar een kleine boom weggehaald, maar de grootste boom staat er nog altijd. Bij het maken van de biotoopbeoordeling in 2006 was er sprake van het opnieuw aanleggen van een oud kerkpad dat vroeger

Hoogtemetingen 2017
Foto's najaar 2018

Bron: Windmolenbiotoopinventarisatie Noord-Brabant 2019, Molenstichting Noord-Brabant

NW

NO: dennen gekapt

NO

W: kleine boom is gekapt
huis gebouwd in de verte

W

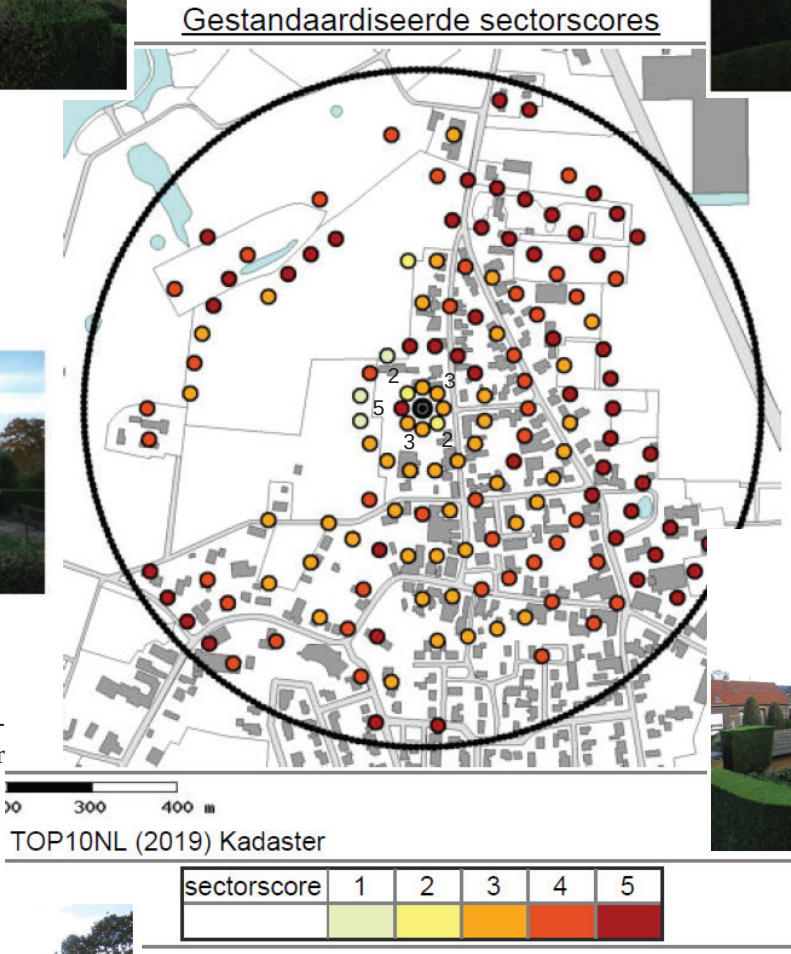

ZO

ZW: nieuwe houtwal begint te groeien, windhinder vooralsnog beperkt

ZW

langs de zuidkant van molen in westelijke richting gelopen zou hebben. Dit zou dan gecombineerd worden met een open park. Deze plannen zijn helaas niet doorgegaan.

De biotoop wordt in de richtingen van het dorp volgens de nieuwe methode overwegend wat beter beoordeeld dan de oude beoordeling uit de Molenvriend, maar het gaat hier vooral om kleine verschillen.

Oude beoordeling 2006: bedenkelijk tot matig
Nieuwe beoordeling 2017: matig

De beoordeling ontlopen elkaar dus niet veel. Er zijn kleine verbeteringen, maar het is wel te hopen dat de houtwal op ZW niet de kans krijgt om verder uit te groeien.

Marko Sturm

oktober 2020

Hoog bezoek aan molens van Rijkevoort en Oploo

De voorzitter van de vereniging ‘De Hollandsche Molen’ bezocht de molens in Rijkevoort en Oploo. Het was een feestelijke dag op zaterdag 29 augustus, met gelukkig prachtig zonnig molenweer.
De molenaars van de ‘Luctor et Emergo’-molen in Rijkevoort en van korenmolen ‘De Korenbloem’ en de watermolen van Oploo, hadden de heer Nico Papineau Salm uitgenodigd voor een kennismakingsbezoek aan hun molens. De voorzitter van deze landelijke vereniging, sinds 1923 de koepelorganisatie en belangenbehartiger voor alle molens in Nederland (www.molens.nl/) was daarvoor uitgenodigd door de molenaars van deze molens en door de ‘Vereniging Molenvrienden Land van Cuijk e.o.’. Dit bezoek is er één in de serie van 100 bezoeken die de heer Papineau Salm wil afleggen, vóór- en ter gelegenheid van het 100-jarig bestaan van ‘De Hollandsche Molen’ in mei 2023. In de 8 jaar dat hij voorzitter is bezocht hij al vele molens, maar er zijn er zeker nog 100, waar hij nog niet eerder op bezoek was. Inmiddels heeft hij 40 uitnodigingen ontvangen. De recente bezoeken waren de 7e en 8e in deze reeks.

De heer Papineau Salm was al vroeg uit Amsterdam vertrokken om rond 10.00 in Rijkevoort te kunnen zijn. Vanaf station Boxmeer deed hij de rest van de dag op de fiets, begeleid door de secretaris van ‘Molenvrienden Land van Cuijk e.o.’ en vrijwillig molenaar Nico van den Broek. Om 10 uur draaide de molen en was alles klaar voor het bezoek. Om dat de heer Papineau Salm niet alleen kennis wil maken met de molen en de molenaars Paul, Petro en Mari, maar ook met de plaatselijke bestuurders en bij de molen betrokken maatschappelijke organisaties, waren ook de wethouder van Boxmeer, Jeu Verstraeten en Noud van Vucht van de Dorpsraad Rijkevoort uitgenodigd. Ook een verslaggever en een fotograaf van De Gelderlander waren aanwezig om een reportage van dit bezoek te maken.

In De Gelderlander - editie Maasland - is op 30 augustus een uitgebreid verslag van dit bezoek gepubliceerd (Irma van Teunenbroek) met enkele foto’s en een uitgebreide weergave van de levendige discussies die werden gevoerd, in een ruime kring rond de grote tafel op de maalzolder, tijdens de rondgang door de molen en tijdens de lunch. Belangrijke onderwerpen voor de molenaars waren de zorgen over windhinder door de monumentale hoge bomen dicht bij de molen, en de wens om een toiletvoorziening te hebben voor gasten. Voor een mogelijke financiering daarvan had hij ook een tip: “Doe een subsidieaanvraag bij ons Molenfonds. En denk ook eens aan het Koos Andriessen fonds, voor educatieve projecten, t.b.v. scholen.”
Ook de organisatie van de molens in de toekomstige gemeente “Land van Cuijk” kwam aan de orde. Nico Papineau Salm had daarover een duidelijk standpunt. Molens moeten vooral meer samenwerken, om ook in de toekomst voldoende aandacht te houden voor hun positie als maatschappelijk en cultureel erfgoed.
De fotograaf schoot nog een mooi plaatje van de 3 molenaars, met de molen op de achtergrond. (Zie De Gelderlander, 30 augustus 2020)
Het bezoek werd afgesloten met een gezamenlijke

Nico Papineau Salm van vereniging ‘De Hollandsche Molen’ bij de molen in Rijkevoort

lunch in de Party-loods van Restaurant 't Molenhuys, naast de molen. Toen was het tijd voor Nico en Nico voor de fietstocht naar Oploo.

In Oploo hadden de molenaars Jan en Sabine alles al in gereedheid gebracht. De windmolen opgezeild en draaiend, de watermolen ook weer draaiend, dankzij wat extra water waarvoor het waterschap had gezorgd. Ook in Oploo waren een aantal mensen uitgenodigd die een nauwe band onderhouden met de molens.
wethouder van St. Anthonis, Huub Bellemakers, vertegenwoordigers van de Dorpsraad van Oploo, Tony Strijbosch, Bram Franssen, de voorzitter van de Molenstichting Oploo-Wanroij (Theo van de Ven met nog een aantal bestuursleden) en enkele leden van het Gilde St. Matthias, waaronder de Schutterskoning van 2019 (Chris Cornelissen). Ook enkele andere belangstellenden sloten spontaan aan. Dankzij het mooie weer kon de ontvangst buiten plaatsvinden, op het terrein voor de molen. Het bezoek van vandaag was al aangekondigd in De Gelderlander - editie Maasland -, van 23 augustus 2020, in een artikel van Frank Houtappels, met foto's.

Na het voorstellen van alle aanwezigen gaf molenaar Jan van Riet een korte inleiding over de beide molens van Oploo en het programma voor dit bezoek. Natuurlijk werd daarbij ook de komende schilderbeurt genoemd, waarbij de molen weer zijn oude kleuren (wit met groene bies) en het oude opschrift "P. Rutten's Ochtendvoer" met de ster, terugkrijgt. Daarna ontstond een levendige discussie met de aanwezigen, waarbij Nico Papineau Salm de de nodige vragen stelde over de betrokkenheid van het dorp en van henzelf bij deze molens. Hij herhaalde dat hij met zijn molenbezoeken meer wil leren over de molens zelf, de molenaars, over de plaatselijke organisatie rond de molens, maar ook over het lokale maatschappelijk draagvlak van de molens. In de discussie werd hem wel duidelijk dat de molens in Oploo op brede steun kunnen rekenen in het dorp.
Gezien de beperkte ruimte in een Standerdmolen, werd de verdere bezichtiging tot een klein gezelschap beperkt. Maar er was ook nog de historische watermolen (uit 1516 en in zijn huidige vorm uit 1725), met voldoende buitenruimte voor alle gasten. Het St. Mathiasgilde serveerde bij de picknicktafels naast hun clubhuis koffie met Limburgse vlaai voor alle aanwezigen. Daar werd de levendige discussie over de relatie van het Gilde met de molens voortgezet. De schutterskoning van 2019 (Chris Cornelissen) vertelde enthousiast over de tradities van het Gilde.

Na een bezoek aan het interieur van de watermolen en het clubhuis (met schietbaan) werd het tijd voor

Scan voor de link naar het artikel in de Gelderlander over het bezoek aan de molens in Oploo

Kennismaking met de molenaars in Oploo: v.l.n.r. Nico Papineau Salm, Jan van Riet, Nico van den Broek, Sabine Hillebrecht

de terugreis naar Boxmeer en Amsterdam. Nico van en broek vergezelde de heer Papineau Salm weer naar het station van Boxmeer. Zowel onze gast als de molenaars kunnen terugkijken op een zeer geslaagde dag. Het was erg leuk om al de volgende dag een bedankkaartje van Nico Papineau Salm te ontvangen, in de vorm van de ansichtkaart met molen de Korenbloem zoals die er tot de schilderbeurt in 1966 uitzag. Een reden voor een 2e bezoek in 2021?

redactie De Molenvriend
Aart Mul

Schorsmolens in Brabant

Hoe molens een belangrijke rol voor de leerindustrie speelden

We kennen nu de nog werkende wind- en watermolens in het Land van Cuijk e.o. vooral vanwege hun functie als graanmolen. We weten natuurlijk dat water- en windmolens (en rosmolens) vele eeuwen veel meer functies vervuld hebben. Eeuwenlang waren het de enige werktuigen met mechanische aandrijving. Veel van die dorps- en stadmolens waren ook ingericht om olie te persen, papier te maken, krijt te malen, gerst te pellen, laken te 'vollen', hout te zagen of het waterpeil te beheren. In sommige delen van Nederland werden ze ook ingezet om eikenschors te malen, dat gebruikt werd om huiden van dieren tot leer te looien. Eerst lokaal, vaak zelfs door de molenaar zelf, later in de regionale, nog steeds ambachtelijk werkende leerlooierijen. Enkele oudere molenaars hebben nog persoonlijke herinneringen aan het schors malen ('eek' malen) gedurende een deel van het jaar, in molens die ook graan konden malen. Vaak een welkome extra verdienste voor de lokale molenaar. Eek of 'run' kon geproduceerd worden met verschillende molentechnieken. Maalstenen (met extra groot kropgat), kollergangen en stampers.

Noord-Brabant ontwikkelde zich vanaf ca. 1800 als de provincie met de meeste schorsmolens en looierijen. In de Molendatabase.nl zijn zo maar 66 molens (vaak verdwenen molens) te vinden, waarbij de aanduiding 'Schorsmolen', 'Runmolen' of 'Eekmolen' is vermeld. Vaak samen met één of meer andere functies.
De meeste daarvan waren te vinden in midden Brabant, in de regio waar ook de leerindustrie tot grote bloei kwam. Rond Den Bosch, Rijen, Waalwijk, Tilburg en Maastricht. Maar ook in Noordoost Brabant en op de Veluwe, waren de omstandigheden gunstig voor de ontwikkeling van deze bedrijvigheid.
Zo ook in het Land van Cuijk en Noord-Limburg. Het waren: aanwezigheid van runderen en schapen, eikenhakhout (in deze regio ruim voorhanden), schoon stromend water, goedkope arbeid en transportwegen.

In 1750 ontstaan de eerste drie looierijen in Brabant in de buurt van Waalwijk. In 1806 waren er in Brabant 460 (deels kleine) en in 1938 nog 150 (grotere) looierijen. Het hoogtepunt van de productie van leer lag rond 1950. In het land van Cuijk ontstond een leerindustrie die nationale betekenis kreeg.
De eerste ondernemer die dat deed was Mathias Baptist Regouin, die in 1838 een leerlooierij begon in Cuijk, een mooie locatie, dichtbij de Maas. Niet veel later in 1872 begon ook Lambertus Martens een leerlooierij die (deels door overnames) groot en succesvol werd. In 1884 had Cuijk 11 looierijen, Grave had er 3 en Boxmeer 5. Ook in Mill en Ravenstein waren ze te vinden. In Cuijk gaf deze bedrijfstak in 1950 werk aan ruim 125 werknemers.
Er was in Cuijk vanaf 1929 zelfs een aantal jaren een schoenenfabriek: 'Darling' schoenen. Er was in Cuijk, tot 1990 ook een "leerlooierijmuseum", als aandenken aan al deze bedrijvigheid.

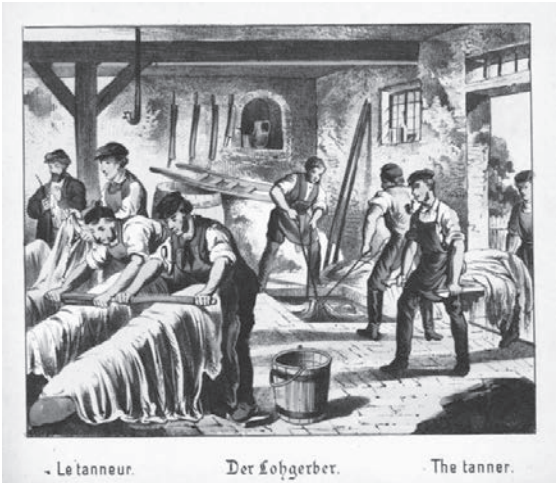

Interieur van een ambachtelijke looierij 1880 (www.leder-info.nl)

Met de opkomst van grotere leerlooierijen veranderde ook de positie van de molenaars, die aanvankelijk op eigen initiatief en voor eigen rekening (en/of gebruik) schors maalden. Zo had Grave tot 1522 een

standerdmolen, die ‘De Looimolen’ werd genoemd. De kleinschalige leerlooierij verplaatste zich naar de grotere ondernemingen. De molenaars werden daardoor steeds meer toeleverancier voor de grotere looierijen. Enkele bij velen van ons bekende nog bestaande molens waarvan bekend is dat ze schors maalden waren: De Reus in Gennep, De Looimolen in Nijmegen (nu: De Witte molen), De Volksvriend in Gemert, Kilsdonkse molen in Heeswijk-Dinther, De Doornboom in Hilvarenbeek, en de Kerkhovense molen in Oisterwijk. Ook in het Duitse gebied, grenzend aan Limburg waren molens die eikenschors maalden tot ‘eek’. Daar aangeduid als Lohmühle
(o.a. die in Duisburg-Baerl, waarmee de Ver. Molenvrienden Land van Cuijk e.o. nu contact onderhoudt).

Veel ondernemers namen zelfs het initiatief voor het bouwen van windmolens, speciaal voor het produceren van eek. Een mooi voorbeeld daarvan is de “Molen De Hoop” in Beers, speciaal in 1840 als stenen bovenkruier gebouwd in opdracht van de leerlooiers in Cuijk. (In 1960 onttakeld, maar de stomp is behouden als Rijksmonument.)
Het is opmerkelijk dat leerlooier Lambertus Martens, de leerlooier uit Cuijk, in 1913 de opdracht gaf voor de bouw van molen “De Vooruitgang” in Oeffelt, aan de weg naar Cuijk, als graanmolen met aanvullende motoraandrijving. Dus niet als schorsmolen.

Na de opkomst en de bloeitijd, kwam ook de ondergang van de schorsmolens. De gloriedagen van de leerindustrie die gemalen eikenschors gebruikt lag tussen ca. 1830 en 1960. Vanaf 1950 ging het echter bergafwaarts met de looierijen en de leerindustrie in Nederland.
Daarvoor waren diverse oorzaken. Technische, milieutechnische en economische. Al eerder kregen de eekmolenaars concurrentie van de eenvoudige elektrisch aangedreven metalen eekmolens, waarmee de looierijen zelf hun “run” konden produceren konden. (Zie foto - Museum Cuijk).
Er kwamen ook nieuwe processen en andere looistoffen in de looierijen, waardoor run van eikenschors niet

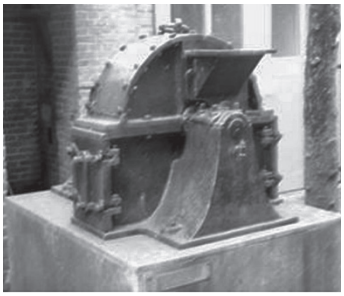

Een elektrisch aangedreven metalen eek- / runmolen (Museum Cuijk)

meer nodig was. Voor de molenaars viel dat samen met het wegvallen van veel activiteiten voor de bakkerij en de diervoederindustrie. Het werd snel stil rond de vroegere schorsmolens, als ze al bleven staan.

Overigens moeten we de realiteit van het schorsmalen voor de molenaars en hun knechten niet idealiseren. Het fijne eekstof met de agressieve looistoffen erin, waren een aanslag op de gezondheid van menig molenaar. In het hiernavolgende artikel over de praktijk van het run-malen in de molen ‘Het Hert’ in Putten, wordt dat beschreven door een molenaar die het nog zelf heeft meegemaakt.

Aart Mul

Bronnen/ referenties: (o.a.)
- Schorsmolen - Wikipedia;
- Rien Wols; BIHC; Leerlooien in Brabant; www.bhic.nl/ontdekken/verhalen/leerlooien-in-brabant
- FAD Heemkundegroep, Cuijk; Leerlooierijen in Cuijk
- Leerlooien; nl.wikipedia.org/wiki/Leerlooien
- Molendatabase.nl; trefwoord ‘Runmolen’; www.molendatabase.org
- R.H. Verkerk, “Molens in het Land van Cuijk”; De Molenvriend 1988.

Eekmolen “Het Hert”

Historische schets van de praktijk in deze molen in Putten

De molen “’t Hert” in Putten herinnert aan de tijd waarin de korenvelden het beeld van de Puttereng bepaalden. Als een wachter stond de molen vroeger aan de ingang van het dorp uitziende naar het ogenblik waarop het graan kon worden gedorst. De molen hoorde bij de Puttereng en vormde het sluitstuk van een jaarlijks terugkerend proces van zaaien, maaien oogsten en dorsen. Levend van dezelfde wind die in de oneindige ruimte van de Puttereng het koren deed rijpen, wentelden de wieken zodat de miljoenen graankorrels door de molenstenen tot meel konden worden fijngemalen. In de molen werd vroeger niet alleen graan gemalen maar ook eikenschors. De gemalen schors - eek genoemd - werd aangewend in de leerlooierij.

In 1981 moest het oude molenhuis worden afgebroken in het belang van de verkeersveiligheid. Enkele schuren- waaronder een eekschuur - konden blijven staan. Generaties lang behoorde de molen toe aan de familie Van de Poll. We weten dat een zekere Hendrik van de Poll, geboren in 1760 en overleden in 1847 de molen al in eigendom had. In 1899 brandde de molen af en werd nog hetzelfde jaar herbouwd. De molen “’t Hert” is een van de weinige gebouwen aan de Engweg, die nog aan onze vaderen herinnert. Naast de molen staat het rusthuis “Elim”. Allemaal nieuwe gebouwen uit de na-oorlogse tijd. Weinigen weten dat zich daar bij die molen in het verleden heel wat heeft afgespeeld.

↑ *Molen ’t Hert*

Drogen van de schors →

Runmolens, schorsmolens, eekmolens
In runmolens, ook wel schors- of eekmolens genaamd, werd eikenschors vermalen tot run. Deze substantie werd gebruikt als looistof in de leerlooierijen. Run (of eek genaamd) bleek ook zeer geschikt te zijn voor het zogenoemde tanen van scheeps- en molenzeilen en werd aanvankelijk op grote schaal gebruikt. De zeilen kregen door deze bewerking een roodbruine kleur. De “bruine vloot” is tegenwoordig nog een begrip en herinnert ons aan deze roemrijke periode.

De omgeving van vissersplaatsen (Harderwijk) was uitermate geschikt voor de vestigingen van leerlooierijen en de daarbij behorende runmolens. De zandgronden leverden het eikenhakhout en het laagveengebied richting het noorden van ons land met veel veeteelt was de leverancier van veel dierenhuiden.
In mei, juni en juli trokken veel eekschillers naar de Veluwe en het Drentse land om daar eikenhakhout te verzamelen. Het hele gezin, met vaak een plaggenhut als tijdelijke behuizing, werkte hieraan mee. Men begon vroeg in het voorjaar met het eekschillen, omdat dan de sapstromen in de bomen op gang kwamen, waardoor de bast makkelijker te verwijderen was. Vooral in het voorjaar met zijn wisselende weersgesteldheid was de productie van eek (eek betekend in het Drents ‘eik’) nogal verschillend.

Na een periode van nachtvorst (rond IJsheiligen) ging het eekkloppen erg moeizaam, aangezien de sapstromen tijdelijk door de kou stagneerden. Het eekkloppen kon men dan een paar dagen wel vergeten. Men moest het er dan letterlijk afvillen. Bij wat warmer en groeizaam weer viel vaak al na 6 of 7 keer kloppen met een speciaal klopbijltje het hout gemakkelijk uit de bast. Het was zwaar werk en de eekschillers liepen vaak twee tot drie maanden rond met bruin/zwarte handen, omdat de eekstof diep in het vel getrokken was. Het verdween pas na verloop van tijd door uitslijten.
Na het werk in de bossen werd het schors verzameld. De schors, holle pijpjes van twintig, dertig centimeter lengte, werd gedroogd op een open terrein (windvang). De schors moest volkomen droog zijn, omdat

Eekschillers in de buurt van Nunspeet (Noord-Veluwe)

vochtige schors moeilijk te vermalen was of door het vocht beschimmeld raakte, waardoor het moeilijk te verkopen was. De van schors ontdane eindjes eikentak vormden het zogenoemde talhout, dat o.a. dienst deed in palingrokerijen, of men maakte er gewoon het vuur mee aan. Alleen de rijke mensen konden zich dergelijk brandhout veroorloven. Veelal werd er mee gevent. Dit talhout werd per tal verkocht. Een tal eikentakken is honderd stuks.

Omstreeks de langste dag van het jaar, wanneer de tijd van het eekschillen voorbij was, verkocht men de voorgedroogde schors aan de molenaars in de omgeving. De runmolenaar hield het aangeleverde product goed in de gaten. Hij kon bij het storten van de schors al direct horen of deze goed droog was. Ter controle brak hij vaak een stokje doormidden en dit moest ter goedkeuring dan een krakend geluid geven. In de schuren van de eekmolens werd de schors opgeslagen, nagedroogd en in spaanders gehakt. Wanneer de eikenbast kurkdroog was, werd deze tussen een tweetal stenen vermalen. Dat kwam erg precies, aangezien de schors zeer fijn gemalen moest worden om het meeste profijt van de looistof te krijgen.
Bij het malen kwam veel bruin poeder vrij. Het malen van gedroogde eikenschors was dan ook erg vuil werk. Vaak kon je een molenaar herkennen aan zijn gebruinde uiterlijk veroorzaakt door de bruine stofdeeltjes. Volgens menig molenaar zou het een goed middel zijn tegen verkoudheid, maar een gezonde arbeid was het zeer zeker niet.

De stukjes schors werden op speciale stenen gemalen met een grover scherpsel. In de loper was een erg groot kropgat aangebracht om de toevoer van het maalgoed, dat vrij grof was, te vergemakkelijken. Bovendien zorgden vrij grote openingen in de loper (de zgn. “zwelgaten”) verder voor een vlotlopende toevoer. Men maalde vaak met Duitse stenen en het billen van zo’n koppel runstenen was een uiterst moeilijk karwei. In Putten is zo’n steen nog te bezichtigen; aan de voorzijde van de molen staat deze steen tegen de molenvoet.
De gemalen schors ging in grote zakken naar de leerlooier, die de run toevoegde aan een vloeistof waarmee de huiden geprepareerd werden. Dit geschiedde destijds in grote houten kuipen in de openlucht.

In de dertiger jaren van vorige eeuw nam de vraag naar gemalen eikenschors sterk af. Men ging chemische middelen toepassen bij de leerbereiding. Deze nieuwe preparaten waren niet alleen goedkoper, maar ook was hun werking intensiever. Dit laatste betekende een enorme tijdsbesparing.
Bovendien deed het dalende aantal zeilboten en windmolens de vraag naar getaande zeilen sterk afnemen. Beide ontwikkelingen bezegelden uiteindelijk het lot van de eekmolens. De eekstenen werden in de loop der jaren verwijderd uit de molen. De eekmaalstenen bevonden zich op de eerste (graan)zolder.
Onderstaand nog een scan van een artikeltje waarin toenmalig molenaar A. van de Poll omschrijft op welke wijze Het Hert als runmolen werd gebruikt:

Aart Mul

Noot van de redactie:
De voorgaande teksten en figuren in de web site van molen ‘Het Hert’, zijn welwillend beschikbaar gesteld door molenaar Henk Geitenbeek, nu molenaar op de stellingmolen De Koe in Ermelo. Hij kent de molen ‘Het Hert’ goed en heeft nog regelmatig contact met de familie Poll. De auteur van het gescande artikeltje, Adriaan v.d. Poll was een van de laatste professioneel molenaars op deze molen en de vorige eigenaar van Het Hert. Hij is helaas al overleden.

Bron: www.molenhethert.nl/page/molen-t-hert-putten

MOLEN 'HET HERT' ALS RUNMOLEN

(door: A. van de Poll, molenaar 'Het Hert')

In de bundels nagelaten documentatie van Klaas Friso troffen we een door molenaar Adriaan van de Poll geschreven tekst aan. Hierin behandelde hij het gebruik van de molen als runmolen. We geven het hieronder weer.

Afb.1: Molen "het Hert", een foto van Jolette van Eijden

Schors-, eek- of runmolen

In het voorjaar als het eikenhakhout uitloopt was het tijd om te houten: het verzamelen van eikenbast .
De 'houters', zoals deze mensen die dit deden genoemd werden, kapten een perceel eikenhakhout. Vervolgens werden de stammetjes aan stukken van ca. 50 cm lang gehakt en dmv kloppen van de bast ontdaan. (in het voorjaar, wanneer de groei in het hout is, zit de bast los om het hout). Het kale hout dat overblijft noemde men het 'talhout'. De afvalstukjes, de 'spulkjes' werden gebruikt in de palingrokerijen.

De bast waar het allemaal om begonnen was werd te drogen gelegd en later met behulp van een eiken twijg in bossen gebonden en zo naar de molen afgevoerd.Dat gebeurde bij voorbaat s' avonds tegen negenen om dat de houters lange dagen werkten en op de terugweg naar huis de schors op de molen afleverden
Voor de molenaars was dat niet zo leuk want de hele partij moest dan nog op de bascule gewogen worden en opgeslagen in de eekschuur dus geen vrije avond.

Alvorens de schors gemalen kon worden,werd de hele partij met de hiep op het hakblok in kleine mootjes gehakt. Gangelof Elbertsen was daar dagen mee bezig. Als alles klein was werd de hele berg in grote jute zakken gedaan: de twee jongens hielden de zak op en vader van de Poll krabde met een tweetand de zak vol die vervolgens op de kruiwagen naar de molen werd gereden en op geluid naar de derde zolder (steenzolder) waar het in een groot kaar gestort werd welke boven de eeksteen op de tweede zolder (maalzolder) op gesteld stond.
De koppels maalstenen staan een verdieping hoger dan die van het schors zodat er geen eek in het meel terecht kon komen.

De eeksteen was wat anders van vorm dan een graansteen: het kropgat, het gat midden in de steen, is groter dan bij een graansteen. Ook de entree, dit is de ruimte tussen de twee stenen, is groter omdat het te malen product grover is (een van het koppel stenen, de loper, is nog aanwezig en ligt beneden tegen de molen, zie afb.2).

In tegenstelling tot het graan dat vanzelf uit het kaar via de schuddebak tussen de stenen loopt, moest de schors in de krop gevoerd worden. We waren daar met z'n tweeën mee bezig.
Op de eerste zolder werd het gemalen schors opgevangen, een erg stoffig karwij ,dat meestal door de molenknecht Marinus Doppenberg gedaan werd. Een groot luik op de eerste verdieping, het z.g.stofluik, moest voor extra lucht zorgen. Eén voordeel had het stof: je was snel van je verkoudheid af. Af en toe werd er een monster genomen om te controleren of het product nog aan de eisen voldeed.

De afzet van het produkt was aan de leerlooierijen. In het geval van Het Hert was dit de firma Schuler uit Barneveld die het bij de bewerking van huiden tot leer nodig had. Ook de Harderwijker vissers gebruikten de eekstof voor het prepareren van hun visnetten. In de tweede wereldoorlog werd handel gedreven met een dichte portemonnaie: schors tegen paling. Ook werd veel ruilhandel toegepast omdat geld niets waard was (je kon de kachel er nog niet mee aanmaken).
De schors die overbleef werd ongemalen naar Brabant afgevoerd: naar Ter Heide (fa.Rompa) en Oosterhout (fa De Jong). Eerst ging het dan met paard en wagen naar de haven van Nijkerk en vervolgens per schip naar Ter Heide. Later rechtstreeks per vrachtwagen.

De afrekening met de houters gebeurde in de herfst in oktober (Ossemarkt?).

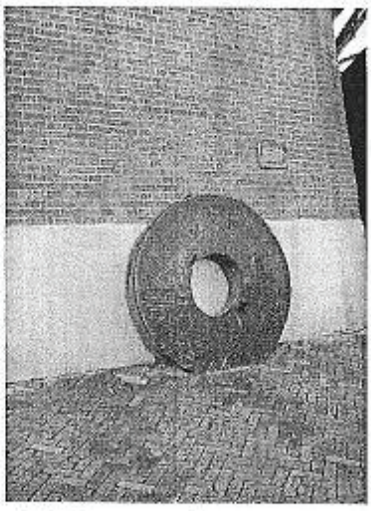

afb.2: De runsteen, buiten tegen de molen

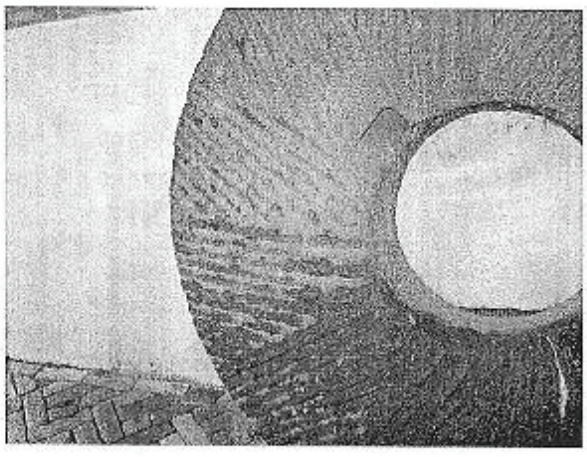

afb.3: Detail van de runsteen

Molens in de regio

Molen Nooitgedacht, Afferden

Geen bijzonderheden te melden.

“Martinus” molen, Beugen

De afgelopen periode is het rustig geweest op de Martinus. Bezoek hebben wij zoveel mogelijk geweerd op een enkele speciale gast na. De RIVM-regels onderling zoveel mogelijk toegepast wat natuurlijk moeilijker wordt in een kleine ruimte zoals de kap. Tot nu toe hebben wij het gezond kunnen houden en we hopen dat dit ook zo blijft. Dat wij niet helemaal stilgezeten hebben getuigt de tellerstand voor dit jaar, die inmiddels de 60.000 omwentelingen heeft gepasseerd.

Zoals wij schreven in Molenvriend No. 107 hebben wij de meelring van het zuid-koppel waterpas gelegd. Nu hebben wij de meelring ook afgesmeerd met een papje van roggemeel en de kuip weer teruggeplaatst. Wat rest is een keer proefmalen, het wachten is op een gunstige wind.

Pieter Aarts zet kammen in de was in de Martinus

Verder zijn wij begonnen met het in de (bijen)was zetten van de kammen en staven. Het bovenwiel en de bovenschijfloop zijn klaar. Een volgende keer dat er geen wind staat zijn het spoorwiel en de steenrondsels aan de beurt.

Marko Sturm, Pieter Aarts, en Harm van Es

Bergmolen “Jan van Cuijk”, St. Agatha

Zoals in de vorige Molenvriend al medegedeeld, heeft de gemeente Cuijk, eigenaar van de korenmolen ‘Jan van Cuijk’, in het voorjaar al opdracht verstrekt voor het opschilderen van de molen. Inmiddels zijn de schilders van Derks schilders uit Grave volop bezig met de werkzaamheden aan de molen. Het wordt weer een prachtig plaatje. Tussen de werkzaamheden door heeft de molen op de zaterdagen gewoon kunnen draaien.

De buren naast de molen hebben een grote berkenboom laten weghalen uit hun tuin. Uitbreiding van hun woonhuis deed de boom in de weg staan. Gelukkig komt dit de windvang ook ten goede. Met een kraan werd de boom vanaf het molenterrein in één keer weggenomen.

De verkoop in de molenwinkel blijft enorm goed lopen, de thuisbakkers hebben de loop op zaterdag naar de molen blijvend gevonden. Met de verdiensten kunnen we de molen in een goede conditie houden. Bezoek aan de molen blijft moeilijk. Maximaal 4 personen laten we tegelijkertijd toe op de molen. D.m.v. een toegangsbadge wordt bijgehouden hoeveel

De Jan van Cuijk in de steigers voor een schilderbeurt (links). In de buurt van de molen is een grote boom gerooid (rechts)

personen aanwezig zijn in de molen.

Voorlopig zullen we dit blijven toepassen. Half september heeft de gemeente Cuijk aan WHC uit Den Bosch opdracht gegeven om de molen bouwkundig te inspecteren en een adviesrapport voor meerjarig onderhoud uit te voeren aan de molen. Hier is vooral bouwkundig gekeken. Molentechnisch wordt dit bij molenmaker neergelegd. Naar aanleiding van dit rapport wordt een meerjarig onderhoudsplan gemaakt voor de molen

Stefan Willems

Achtkante bergmolen "Bergzicht", Gassel

In Gassel gaat alles zijn gangetje. We hebben wel het idee dat we de afgelopen maand wat karig bedeeld zijn met wind op donderdag. En dan moeten we ons behelpen met ons boerengemaaltje. "Ok moi", (zou Theo Maassen zeggen) maar dat is toch niet het ware werk. Het voordeel is dat we tijd hebben gehad om wat onderhoud te plegen. Het riet aan de westkant zijn we aan het bijwerken. En de baard is opgeknapt en weer piekfijn geschilderd door klusjesman Rinus van der Heyden, inderdaad broer van … (zie foto).
Binnenkort wordt de baard weer teruggeplaatst zodat voor iedereen duidelijk is hoe de molen heet en hoe oud hij is. Mooi toch!

Jos van der Heyden, Jan Kamphuis, Piet Verbiesen

De uitvaart bij de Gerardamolen is opgeknapt met hergebruikte meerpalen.

Ronde stenen bergmolen "De Reus", Gennep

Met de molen is alles OK.

Zeskante Bergmolen, "Mariamolen", Haps

Geen informatie ontvangen.

Achtkante bergmolen "Gerarda" te Heijen

Molenmaker Beijk heeft de verrotte spoorbielzen van de uitvaart vervangen door hergebruikte meerpalen van basralocushout (zie foto). De kruisarmen van het bovenwiel zijn opnieuw gericht en vastgezet, waardoor de molen weer wat regelmatiger loopt. Voorheen zat het kromme bovenwiel vaak de kammen van de bonkelaar in de weg (of andersom!).

Harry Kaak en Frans Rademakers

Stenen grondzeiler "Joannusmolen", Heumen

Geen informatie ontvangen. Maar wie erlangs komt kan zien dat het zelfzwichtmechaniek met aluminium kleppen, op één roede, er na een restauratie weer gaaf en blinkend bij staat.

De Lindense achtkant stellingmolen te Katwijk

Deze zomer is er weinig gedraaid. Op de zeer warme dagen zijn we thuisgebleven en daarna zijn bewoners van de molen met vakantie gegaan en hierdoor konden wij de molen niet in. In het voorjaar hadden we last van de nestelende kauwtjes. Nu konden we rolschaatsen over de kersenpitten van de Amerikaanse vogelkers die de spreeuwen hadden uitgepoept vanuit de wieken. Vogels zijn interessante dieren maar je kan er behoorlijk last van hebben. Op 26 augustus tijdens de stormachtige wind is een van de stormluiken uit het voorkeuvelens gewaaid en op de stelling beland. We hebben het luik kunnen repareren en weer terug kunnen plaatsen. Nu maar hopen dat we in het najaar wat meer kunnen gaan draaien.

Peter Simons en Rob Snel

Stenen bergmolen "De Korenbloem", Mill

Deze zomer is er weinig gedraaid en verder is er geen nieuws te melden.

Peter Simons, Ramon Ligthart en Tineke de Wit

Standerdmolen "Maasmolen", Nederasselt

Wat betreft de Maasmolen is er weinig te melden. De molen ziet er weer geweldig uit, na onze schilderbeurt van de toegangspoorten en de deuren/luiken. Door de corona is de aanloop van publiek een stuk minder.

Twee weken geleden werden we verrast door een verzoek voor een privérondleiding op de molen. Het betrof hier nakomelingen van de familie Heinen, die op de Maasmolen heeft gedraaid. Oma Heinen 93 jaar, met haar zoon en kleindochter. Ze hadden zelf al veel uitgezocht, maar we konden toch mooi een hoop aanvullen met het cahier in de handen van de molens van Heumen. Oma durfde zelfs, met wat ondersteuning, naar boven te klimmen. Ze wilde hoe dan ook de inscriptie H.H. in de molen zien. Met een lekker kopje thee erbij en alle aandacht van de molenaars, was ze helemaal in haar element.

Piet en ik zijn op een zaterdag bij de firma Coppes op bezoek geweest. Erg interessant, Met Peter en zijn vader Wim hebben we de hele werf bekeken. Een aanrader om ook eens een afspraak te maken.

Rob Snel, Piet Verbiesen

Bergmolen "De Vooruitgang", Oeffelt

Op molen "de Vooruitgang" in Oeffelt zijn in opleiding: Aart Mul (Boxmeer) en Pieter de Haan (Cuijk). Door de coronaperikelen zijn zowel de examens van "De Hollandsche Molen" en de toelatingsexamens van de afd. Noord-Brabant met een half jaar opgeschoven. Voor Aart en Pieter is dus de datum opgeschoven naar het najaar 2020.
De datums zijn bekend. We doen nog 1 op 1 examentraining (de puntjes op de i zetten).

Voor de beveiliging van het draaiend gevlucht is Sonja de afzettingsnetten voor de molenbelt aan het knopen. Dit gebeurt met ambachtelijk splits- en knoopwerk. Ze is al met het tweede net bezig. Door de zomerse hitte hebben we deze periode weinig kunnen doen.

De molen is gesloten i.v.m. de coronabeperkingen. Ook mag de molen niet draaien om veiligheidsredenen door de afkeur van de gelaste roeden. Daarom heeft de molen geen vaste openingstijden. Bezichtiging op afspraak is mogelijk voor max 4 personen. Werkzaamheden op de molen door de molenaars alleen zijn wel mogelijk. Verder nog wekelijkse inspectie op veiligheidspunten en mogelijk vandalisme. Opleiding en examentraining van kandidaten loopt door, maar dit doen we wel op 1 op 1 basis (coronaveilig)

De gemeente gaat de roeden vervangen. Mogelijk komen de historische fokwieken terug naar Oeffelt. De vervanging van het gevlucht wordt gecombineerd met noodzakelijk groot onderhoud van de molen. Het subsidieplan hiervoor is opgesteld door Erfgoedadvies Groen en ingediend door de gemeente op 1 sept. De termijn voor de beoordeling en eventuele toekenning betekent voor de molenaars afwachten. Wij verwachten dat uitvoering gebeurt in 2021.

We hebben op de molen, in klein comité, de verjaardag van Theo van Bergen gevierd. Hij heeft dit jaar de 90-jarige leeftijd bereikt. Nog vele jaren in goede gezondheid toegewenst.

John Houben, Theo van Bergen, Sonja Middelink

Standerdmolen "De Korenbloem", Oploo

Hoogtepunt in de afgelopen periode was natuurlijk het bezoek van de voorzitter van De Hollandsche Molen. Ongetwijfeld staat elders in dit blad meer hierover.

Door de coronaperikelen is de molen nog steeds ingericht met het meel-afhaalloket. Groepen bezoekers kunnen we helaas nog niet ontvangen. Incidenteel mag een enkeling even een kort inkijkje maken. Tussen de onderbouw en ons nieuwe hek hebben we nu degelijke netten. Eindelijk is het gevlucht nu afdoende afgeschermd. Het heeft lang geduurd maar het is zeer effectief en ziet er bovendien fraai uit.

Door een noodlottig ongeval van de bakker van instituut Bronlaak zijn we een trouwe meelklant verloren. Onduidelijk is nog of dit werkgebied weer wordt opgepakt. Ook is er nog geen duidelijkheid over het vervolg van onze graanschuur. Naar verwachting wordt voorjaar 2021 begonnen met slopen.
Voor een natuurorganisatie uit Groesbeek hebben we een partij eenkoorn gepeld. Dit was nog een hele klus want door de lange harde kafnaalden moest het transport telkens met de hand geholpen worden. We zijn voorzichtige pogingen gestart om ons eigen speltmout te maken. Wellicht hierover in de toekomst meer informatie. U kent natuurlijk het Matthias speltbier? De speltoogst van 2020 ligt in de silo. Het verplichte graan-meelmonster is opgestuurd, maar we twijfelen

Nieuw veiligheidsnet bij de Korenbloem in Oploo

Nieuw hekwerk bij de watermolen van Oploo

niet aan de goede kwaliteit.

Zodra de schilder in Wanroij klaar is, komt De Korenbloem aan de beurt. Ook vanuit De Hollandsche Molen is er grote interesse naar het resultaat van dit beeldbepalende werk. Molenstichting Oploo – Wanroij en de dorpsraad willen t.z.t. aan de oplevering aandacht geven, we houden u hiervan op de hoogte. Voor wat betreft het onderhoud zijn we in goed overleg met de technische commissie van de molenstichting. De molenstichting pakt het biotoopverhaal op, waarbij onze molen "slecht" scoorde. Ook zal onze Molenstichting participeren in het vormen van een overkoepeling als een aantal gemeenten in 2022 gaan samenvoegen. Onze uitdrukkelijke wens is dat dit dan een zakelijke vorm zal zijn, waarbij de emoties van molenaars geen rol zullen spelen.

Sabine, Theo, Jan

De watermolen, Oploo

Ook deze molen is natuurlijk enthousiast bezocht door de voorzitter van De Hollandsche Molen. Wonderbaarlijk hadden we water, de molen kon zelfs een beetje draaien. 'De Gelderlander' heeft in haar editie van 23 augustus al een aankondiging van dit bezoek gepubliceerd, met enkele foto's.
Maar wat was het droog! Vanaf april tot eind augustus heeft de molen niet kunnen draaien en op het laatst was de beek helemaal drooggevallen. Toch kan het waterschap blijkbaar een beetje toveren want met de komst van hoog bezoek was er water.

Tijdens de droogte was het muurwerk bij het rad duidelijk te zien. Pijnlijk zichtbaar was de slechte staat van het voegwerk onder de waterlijn. Maar dit wordt in 2021 opgepakt, tegelijk met groot onderhoud aan het rad.
De watermolen heeft een nieuw hek gekregen met afsluitbare poort, zodat het bij het rad een stuk veiliger is geworden. Het schuttersgilde heeft een paar staanders en brugleuningen vernieuwd zodat je hier weer veilig tegenaan kunt leunen.

Er zijn plannen om het interieur van het zgn. huisdeel aan te passen en de toegangsdeur te verhogen en rolstoelvriendelijk te maken. Een verkennend verzoek ligt hiervoor bij RCE (Rijksdienst voor Cultureel Erfgoed).

Sabine, Theo, Jan

Spandoek voor werven van molenaars in Overasselt

Fooienpot van de Zeldenrust te Overasselt

Standermolen "Zeldenrust" Overasselt

Op de Zeldenrust heeft zich de vierde leerling gemeld. Ook deze is enthousiast aan de opleiding begonnen. Met name Nico houdt zich bezig met het begeleiden van de leerlingen.
De molen heeft een week in de rouw gestaan vanwege het overlijden van de echtgenote van een van de MIO's.

Een omgevallen boom heeft een groot lek in de opgeleide beek van de Bovenste Plasmolen gemaakt.

Daar we over een tijdje te maken gaan krijgen met minder goed weer zijn de liggende delen van de trap in de teer gezet. Tevens zijn we druk met het vervangen van kapotte schaliën op de onderbouw. Wanneer dit klusje klaar is zullen ook deze schaliën in de teer gezet worden.

Een nieuw doel waaraan de inhoud van de fooienpot besteed gaat worden, zijn goede informatiepanelen. Uiteraard bij de fooienpot een plakkaat opgehangen zodat mensen weten waar hun fooi voor gebruikt wordt. Nu maar hopen dat we dit project redelijk snel kunnen realiseren.
Tijdens monumentendag uiteraard gedraaid. Jammer genoeg weinig bezoek gehad maar het waren wel mensen met veel belangstelling.

MIO's en molenaars van de Zeldenrust

Watermolen "De Bovenste Plasmolen", Plasmolen

Mede door de lockdown i.v.m. de coronacrisis, maar ook door het overlijden van Fiep van de Biezen op 7 april jl. hebben we dit seizoen amper gedraaid. De eerste keer was op 12 juli, zij het met de deur op een kier voor bezoekers. De tweede keer was op nationale Monumentendag, hierbij hebben we de bezoekers gedoseerd toegelaten. De opgeleide beek ligt al enkele maanden droog i.v.m. een grote lekkage, doordat een boom in het talud van de beek met wortel en al is omgewaaid. Daardoor krijgt de bovenslag geen water. Het waterschap heeft beloofd eind september aan het herstel van de waterlopen te beginnen. De onderhoudswerkzaamheden aan de molen zijn uitgesteld tot medio 2021. De twee zonen van Fiep en Emma zetten zich samen met hun echtgenoten en kinderen enorm in om de activiteiten van de 'Stichting Bovenste Plasmolen 1725' te continueren en om de bijzondere historische locatie rond de watermolen en de molenaarswoning te onderhouden. Ook hebben zij de molenaars al enkele zondagen gastvrij ontvangen. Op zondag 11 oktober a.s. zal de molen weer geopend zijn en bij voldoende water ook draaien, voor de laatste keer dit seizoen.

Peter Pouwels, Theo van den Berg, Karel Siebers

Stellingmolen 'Luctor et Emergo", Rijkevoort

Zoals jullie ook elders in deze Molenvriend hebben kunnen lezen, hebben we op 29 augustus Nico Papineau Salm, voorzitter van De Hollandsche Molen, op bezoek gehad. Paul had hem uitgenodigd op basis van zijn verzoek om door 100 molens uitgenodigd te worden ter ere van het 100-jarig bestaan van De Hollandsche Molen (2023). Op uitnodiging van Jan van Riet is Nico dezelfde dag ook in Oploo geweest. Tijdens het gesprek met Nico in Rijkevoort waren

Mari Goossens reinigt het stellinghek van de Luctor et Emergo

ook wethouder Jeu Verstraaten, en Noud van Vught van de dorpsraad aanwezig. We hebben het o.a. over de molenbiotoop en een toilet gehad. Er was ook een verslaggever van 'De Gelderlander' aanwezig, die in De Gelderlander van 30 augustus uitgebreid verslag heeft gedaan van dit bezoek en van de discussies met alle aanwezigen. Daarbij enkele mooie foto's.
Omdat we ons "van onze beste kant" wilden laten zien, hebben we de weken voorafgaand aan dit bezoek de hele molen geraagd, geveegd, gesopt en opgeruimd. Van de eerste twee activiteiten hebben we natuurlijk niet lang plezier, maar een (enigszins) opgeruimde molen is wel prettig. Nu moeten we het zo zien te houden. Sinds de vorige Molenvriend hebben we vrijwel wekelijks gedraaid, maar niets gemalen. Er wordt wel eens gesteld dat wij met drie molenaars wel erg ruim in ons jasje zitten. Maar het is dit jaar slechts drie keer voorgekomen dat we met zijn drieën op de molen waren. Dit is een gevolg van het feit dat we alle drie een druk sociaal leven hebben en dat twee van de drie er nog een volledige baan naast hebben.

Petro Boon, mede namens Mari en Paul

Stenen bergmolen "De Heimolen", St. Hubert

De nieuwe molenzeilen die al even geleverd waren hebben we uiteindelijk voorgehangen. Het was wel wat puzzelen met de bevestiging aan de zeilrail, zodat de lange hoek op de juiste hoogte zit. Het nieuwe zeilmateriaal (polyester-katoen) is wel erg stug, wel wat anders dan WK77. Als de zeilen een beetje uitgehangen zijn zullen we de hoogtes weer gaan corrigeren zodat het zeil strak op het hekwerk komt te zitten. De beloofde nieuwe beltdeuren zitten er nu inmiddels ook in. Deze zijn gemaakt door timmerbedrijf Thijssen uit Haps. Deuren zijn gemaakt van Meranti en Cedar en constructie is identiek aan de oude deuren. Door een extern bureau (ik vraag me af of die verstand van molens hebben) zijn alle gebouwen die eigendom zijn van de gemeente geïnspecteerd, waaronder ook de molen, daaruit vloeiend moet dan een meerjaren onderhoudsplan komen. We horen wel wat hieruit gaat komen.

Walter Cornelissen

Bergmolen "Rust na Arbeid", Ven-Zelderheide

Alles in orde hier, met de molen en met ons. Na het geweldige krantenartikel (De Gelderlander 30 augustus) over het bezoek van de voorzitter van De Hollandsche Molen aan Rijkevoort en Oploo, hebben we (Molenstichting Gennep) ook dhr. Papineau Salm een uitnodiging gestuurd. Afwachten.

De Limburgse Molendag op 4 oktober gaat helaas ook niet door, maar de 'Rust na Arbeid' zal op deze dag op kleine schaal open zijn. De situatie blijft 'spooky'. Molenfeest in Ven-Zelderheide 2021: we houden ons voorlopig aan de nu geplande datum (13 juni). Als corona dan niet getemd is, zullen we helaas opnieuw moeten uitstellen…

Nieuwe informatie over plannen met 'de lob van Gennep' komt pas in het najaar beschikbaar. Een schriftelijke vraag van mij of iemand had nagedacht over alle monumenten in het getroffen gebied, werd onvoldoende beantwoord.

Ludger

Standerdmolen "De Hamse Molen" te Wanroij

Onlangs is de laatste hand gelegd betreffende het opknappen van de molen. De timmerman en de schilders hebben een prachtig stuk werk afgeleverd. We hebben ook bezoek gehad van ongenode gasten die het e.e.a. vernield hebben. Het ergste is een deuk in de voorzoom. Aangifte gedaan maar zonder resultaat. Een koppel stenen is besteld voor de achtermolen.

Jan, Jos en Martijn

Molenbezoek in de regio

Ronde stenen bergmolen "Nooitgedacht" te Afferden
Openingstijden: vrijdagmiddag 13:00 tot 16:00 uur
Molenaar(s): Harrie Beijk; Harry Kaak, Appie Koenders
Telefoonnummer(s): resp. 0485-531910 en 0478-636629

Ronde stenen bergmolen "Martinus" te Beugen
Openingstijden: woensdag van 9:30 tot 12:30 uur
zaterdag 's ochtends of 's middags
Molenaar(s): Harm van Es, Pieter Aarts en Marko Sturm
Telefoonnummer(s): resp. 0485-578613 en 0485-573616

Ronde stenen bergmolen "Jan van Cuijk" te Cuijk
Openingstijden: zaterdag 9:30 tot 13:00 uur
Molenaar(s): Stefan Willems
Telefoonnummer(s): 06-537 81 949

Achtkante bergmolen "Bergzicht" te Gassel
Openingstijden: donderdag van 10:00 tot 15:00 uur
Molenaar(s): Jos van der Heyden, Piet Verbiesen en Jan Kamphuis
Telefoonnummer(s): resp. 06-194 99 455, 06- 330 30 971 en 06-308 47 331

Ronde stenen bergmolen "De Reus" te Gennep
Openingstijden: woensdagmiddag van 13:00 tot 16:00 uur
Molenaar(s): Harry Kaak, Jan Coopmans Jan Schim en Coby Weerts
Telefoonnummer(s): resp. 0485-516619; 0485-511760 en 0485-515017

Zeskante bergmolen "Mariamolen" te Haps
Openingstijden: alleen op afspraak
Molenaar(s): Don Werts; Robbert en Sytske Verkerk
Telefoonnummer(s): 06-150 28 510

Achtkante bergmolen "Gerarda" te Heijen
Openingstijden: zaterdagmiddag van 13:00 tot 16:00 uur
Molenaar(s): Harry Kaak en Frans Rademakers
Telefoonnummer(s): 0485-516619

Ronde stenen grondzeiler "Joannusmolen" te Heumen
Openingstijden: alleen op afspraak
Molenaar(s): Wim Thönissen
E-mail: info@joannusmolen.nl

Achtkante stellingmolen te Linden / Katwijk
Openingstijden: donderdagmiddag van 13:30 tot 17:00 uur (alleen even weken)
Molenaar(s): Peter Simons en Rob Snel
Telefoonnummer(s): resp. 0485-313673 en 024-3582526

Ronde stenen bergmolen "De Korenbloem" te Mill
Openingstijden: dinsdag- en zaterdagmiddag van 13:00 tot 17:00 uur en/of op afspraak
vrijdag van 19:00 tot 21:00 meelverkoop
Molenaar(s): Ramon Ligthart
Telefoonnummer(s): 06-549 38 743

Standerdmolen "Maasmolen" te Nederasselt
Openingstijden: zaterdagmiddag van 12:00 tot 17:00 uur
Molenaar(s): Frans Heessen en Rob Snel
Telefoonnummer(s): resp. 024-6961217 en 024-3582526

Ronde stenen bergmolen "De Vooruitgang" te Oeffelt
Openingstijden: zaterdagmorgen van 9:00 tot 12:00 uur (of op afspraak)
Molenaar(s): John Houben; Sonja Middelink en Theo van Bergen
Telefoonnummer(s): 0485-320994

Standerdmolen "De Korenbloem" te Oploo
Watermolen te Oploo
Openingstijden: zaterdagmorgen van 09:00 tot 12:00 uur
Molenaar(s): Jan van Riet en Sabine Hillebrecht
Telefoonnummer(s): 0485-383551

Standermolen "Zeldenrust" te Overasselt
Openingstijden: zondagmiddag van 13:00 tot 16:00 uur
Molenaar(s): Stijn Arts; Nico en Wilma van den Broek
Telefoonnummer(s): resp. 06-538 39 213; 06-133 61 153

"De Bovenste Plasmolen" te Plasmolen
Openingstijden: iedere tweede zondag van de maand van 11:00 tot 16:00 uur (van mei tot en met oktober)
Molenaar(s): Karel Siebers en Peter Pouwels
Machinist: Theo van de Berg
Telefoonnummer(s): resp. 024-6963357 en 024-3974266

Ronde stenen stellingmolen "Luctor et Emergo" te Rijkevoort
Openingstijden: zaterdagmiddag van 13:00 tot 17:00 uur
Molenaar(s): Mari Goossens, Paul Verheijen en Petro Boon
Telefoonnummer(s): 0485-573815

Ronde stenen bergmolen "De Heimolen" te Sint-Hubert
Openingstijden: zaterdagmiddag van 13:00 tot 16:30 uur
Molenaar(s): Walter Cornelissen
Telefoonnummer(s): 06-255 25 737

Ronde stenen bergmolen "Rust na Arbeid" te Ven-Zelderheide
Openingstijden: zaterdagmiddag van 13:00 tot 17:00 uur
Molenaar(s): Ludger Pauls
Telefoonnummer(s): 0485-515789

Standerdmolen "De Hamse Molen" te Wanroij
Openingstijden: zaterdag van 10:00 tot 14:00 uur
Molenaar(s): Jan Selten, Jos Verberk en Martijn v.d. Hulsbeek
Telefoonnummer(s): resp. 0485-452587, 0485-578243 en 06-411 56 032

N.B. De openingstijden zijn slechts een indicatie. In sommige gevallen is/zijn de molenaar(s) niet of op een ander tijdstip aanwezig. Wilt u zeker zijn van een bezoek aan de molen, dan adviseren wij u telefonisch contact op te nemen met de desbetreffende molenaar(s).

www.boladviseurs.nl

bol

- Accountancy
- Fiscaal
- Juridisch
- Corporate Finance
- Internationaal
- HRM

BEIJK

molenmakers
boutrestaurateurs

Beijk Molenbouw BV
Rimpelt 15a, 5851 EK AFFERDEN
tel. 0485-531910, fax 0485-532305
www.beijk.biz

MOLENSTEENMAKERIJ

HANS TITULAER

voorheen
HEINRICH VAN HEES

Alle soorten molenstenen, scherpdienst, afstellen,
maaltechnisch advies.
Onderhoud aan oliestenen en pelstenen.
Restauratie van stenen en maalstoelen.
Kweernen, wrijfstenen, demo-steentjes.
Kneus- en scherphamers.

www.molenstenen.nl

Werkplaats: Eendenpoelseweg 6a, 6581 AB Malden, Nederland
Tel.: 0031 (0)24 696 36 54 / 0031 (0)6 53 66 76 86
E-mail: molensteenmakerij@planet.nl

Powered by HAVENS Since 1845

Voor ieder dier het juiste voer!
www.havens.nl

Meer informatie?
Tel.: (0478) 638 238
info@havens.nl